

9 1062

planinski vestnik

POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

planinski vestnik 9 1962

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE | LETNIK XVII | SEPT.

VSEBINA:

GORSKI RESEVALNI SLUŽBI	386
OB 50-LETNICI SLOVENSKE GORSKE RESEVALNE SLUŽBE (GRS) Dr. Miha Potočnik	387
NEDOKONČANA POT Ing. Pavle Šegula	394
ZEJA Ciril Praček	388
MISS FANNY S. COPELANDOVI Evgen Lovšin	401
KARNIJSKE ALPE Dr. Viktor Vovk	405
SPOMIN NA TEŽKI DAN Vinko Pretnar	412
FOTOGRAMetriJA V SLUŽBI ALPINIZMA IN GRS Zvonko Gorjup	413
UVAJANJE SODOBNIH SREDSTEV ZA ZVEZO V NAŠI GRS Ing. Pavle Šegula	416
DRUSTVENE NOVICE	421
ALPINISTIČNE NOVICE	423
ORCNI ZBORI	423
IZ PLANINSKE LITERATURE	426
RAZGLED PO SVETU	428
NATEČAJ	431
IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV	432

NASLOVNA STRAN:

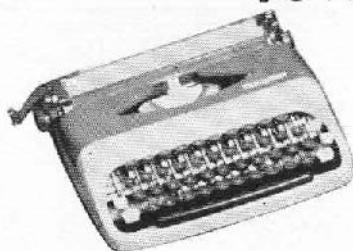
Bukovnikova domačija pod Raduho
v ozadju Kamniške planine — Foto:
Vončina Marjan

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS — urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje Gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moskrnič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odповedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odповedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

tops

TOVARNA

tops

M-1

PISALNIH

tops

P-2

STROJEV

tops

S-3

LJUBLJANA

planinski vestnik

62. letnik

Ob petdesetletnici GRS

september 1962

Gorski reševalni službi

Vesel sem, da morem tu pod Triglavsko steno izpolniti prijetno in častno dolžnost in v imenu Planinske zveze Jugoslavije iskreno čestitati Gorski reševalni službi Planinske zveze Slovenije ob njenem 50-letnem jubileju, ki se simbolično združuje z našim skupnim praznikom — Dnevom borca.

Ta v zgodovini našega planinstva tako pomemben jubilej obvezuje vse planince širom po Jugoslaviji, da izrečejo priznanje vsem reševalcem in vsem organizatorjem gorske reševalne službe, ki so v teh petih desetletjih tako požrtvovalno, do kraja nesebično in uspešno izvrševali svojo plemenito nalogo, pomagati človeku v gorah. Prepričan sem, da ob tem prazniku ne izražajo priznanja in hvaležnosti samo alpinisti in planinci, ampak da se jim pridružuje širok krog ljubiteljev narode, ki iščejo v planinah prijateljsko zavetje, osvobojeno strahu in negotovosti.

Tako priznanje mora še posebej izreči naša skupnost, ki je v uresničevanju novega socialističnega družbenega reda prevzela preko ustreznih institucij na sebe skrb, spremljati delovnega človeka na vseh poteh njegove dejavnosti in mu zagotoviti svobodo in varnost.

Hiter razvoj planinstva v Sloveniji je terjal iz leta v leto popolnejšo organizacijo v celoti. Gorska reševalna služba je morala najti svoje mesto v njej — in več: postala je nujen pogoj za razvoj in nepogrešljiva pomoč vsem onim brezštevilnim, ki obiskujejo nizke in visoke planine kakor tudi tistim neustranim poedincem, ki odkrivajo vedno znova čare divjih prepadnih sten. Vsem, ki poslušajo njene nasvete in ki spremljajo njene neprecenljive izkušnje, je bila in je ostala Gorska reševalna služba vzgojiteljica, ki pomaga varno zastaviti korak na vrhove in v stene.

Danes po 50 letih vztrajnega dela, ko njene vrste izpopolnjujejo najboljši alpinisti že tretje generacije, vemo, da je taka reševalna služba, kakršno ima Planinska zveza Slovenije, po svoji organizacijski obliki in po svoji aktivnosti to, kar želimo in kar potrebujemo.

Prav bi bilo, da bi naša javnost imela več priložnosti spoznati tako zgodovino kakor sedanjo dejavnost planinstva in še posebej veliki pomen Gorske reševalne službe in vso prizadevnost, ki je vložena v organizacijo te službe. Skromnost, ki je bila in bo ostala odlika naših reševalcev, bi se morala na tem področju umakniti potrebi, več pojasnjevati in več pisati o teh stvarih. Zanimivi in lepi govor tovariša dr. Mihe Potočnika, ki smo ga poslušali z največjim zanimanjem, si mora utreti široko pot v javnost. Čimveč bo znanja o tem, temveč bo razumevanja in pomoči.

Gorski reševalni službi Slovenije je dodeljena naloga pomagati razvoju te službe v vsej Jugoslaviji. In to nalogo tudi uspešno vrši. Z veseljem moremo ugotoviti, da vedno več ljudi iz vseh krajev naše domovine pristopa v vrste planincev. Vsem tem je treba na široko odpreti vrata v gorski svet in jim utrditi občutek varnosti. Z vsem optimizmom gledamo v nadaljnji uspešni razvoj planinstva pri nas, v katerem mora še nadalje ostati planinska organizacija Slovenije in Gorska reševalna služba nesebična in učinkovita opora temu razvoju.

Želel bi ob priznanju, ki ga izrekamo kot sodelavci planinskih organizacij in kot politični javni delavci, izrazili še posebej prijateljski občutek, ki ga tu neposredno med vami, dragi tovariši reševalci, in v tem gorskem okolju ne bi hotel zamolčati. Vse polno lepih in najlepših spominov je človek odnesel s seboj v življenju iz teh gora. Toda, ko v dolgi vrsti takih spominov ostane misel pri nesreči znanega ali neznanega gorskega tovariša, — tedaj mi v vsej veličini živo stopi pred oči naš reševalec — in to kot glasnik neomajne vere v življenje in kot človek v polnem smislu te velike besede, ki je pozabil nase in ki daje vse, kar premore, drugemu. Takemu liku alpinista — reševalca, kakršnega je vzgojila trda skala naših gora, naša planinska organizacija, naša družba — reševalcu-človeku, ki je dokazal najvišjo stopnjo tovarištva, poguma in požrtvovalnosti — njemu je ob tem lepem in dvojnem današnjem prazniku predvsem namenjena naša misel in prijateljska hvaležnost.

Vrata, 4. 7. 1962.

Dr. Marijan Breclj

predsednik planinske zveze Jugoslavije

LEOPOLD STANEK

Neznanemu plezalcu

In šel sem
svojo pot.
Vrhunski vzpon.
Nihče doslej,
po meni
nosil bo ime.

Kdo še posej —
vsak hodi
svojo pot.
S krvjo
zaznamoval
sem vsak prijem.
Megle, bežite,
v prepad, strahovi,
drobi vas
sonca luč.

Kot Atlas
nosim svojo pot,
na skladu sklad.
Omega dlán,
duh nezmagljiv.

Ob 50-letnici slovenske Gorske reševalne službe (GRS)

DR. M. POTOČNIK

Od tiste nesreče leta 1822, ko je v viharju strela ubila prav na vrhu Triglava bohinjskega vodnika Antona Korošca, ki je spremljal mapérskega stotnika Bosia, bo v jutrišnji noči med 5. in 6. julijem minulo že 140. leto. To je prva zgodovinsko dokumentirana zares »planinska« nesreča v naših slovenskih gorah in tudi prvo — sicer slučajno in neorganizirano — povsem alpinistično reševanje ponesrečenca z vrha Triglava, kjer takrat še ni bilo nobene nadclane in zavarovane poti. Reševanje je opravilo osem ponesrečenčevih tovaršev (med njimi 6 Bohinjcev). Škoda je, da poročila o tem reševanju ni.

Seveda je bilo raznih nesreč v naših gorah že pred tem, saj so si naši predniki iz podtriglavskih dolin morali služiti svoj takrat še zelo borni in skromni kruh že davno pred tem v veliki meri tudi kot gorski pastirji, lovci, gonjači, drvarji — nesreča in smrt sta si v takrat še s številnimi pravljicami in strahovi obdanih gorah med njimi od časa do časa poiskali svoje žrtve. Na to so spominjala stara znamenja po gorskih dolinah ter ljudsko izročilo, iz teh starih starih časov je ena najlepših bajk na svetu, bajka o našem Zlatorogu.

Še polnih 90 let je preteklo od te prve gorske nesreče na samem vrhu Triglava do ustanovitve naše slovenske Gorske reševalne službe.

Alpinistična in turistična zgodovina naših Alp ni kdo ve kako stara. Dr. Julius Kugy je v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja lahko stopil s svojimi trentarskimi, borovškimi in zájezerskimi vodniki še skoraj na vse pomembnejše in težje vrhove Julijskih Alp kot prvopristopnik — turist — športnik. Tako so se tudi gorske nesreče turistov, — čudnih in še prav redkih ljudi tistega časa, po navadi tujcev, ki niso hodili po gorah zaradi dela, zaslúžka in »normalnih« opravkov, temveč za zabavo — začele proti koncu prejšnjega in v začetku sedanjega stoletja. Iz tistih časov so v naših slovenskih gorah znane turistične neprofesionalne nesreče: nadporočnika Valente 1888, ki se je smrtno ponesrečil pod Mangrtskim sedlom; sodnika dr. Holsta iz Berlina leta 1891 pod severno triglavsko steno pod Pragom; profesorja Alojza Schmidta iz češkega Homotova leta 1895 v zgornji Krmi in istega leta na Črni prsti smrtno ponesrečenega 19 letnega gimnazijca Franca Goričnika iz Bohinjske Bistrice; dunajskega učitelja Hentschela (rešil ga je živega iz stene pastir Jože Vencelj) v severni steni Mangrta in skoraj ob istem času nedaleč od njega na Rateški Ponci smrtno ponesrečene učiteljice z Dunaja Ivane Stein leta 1899; Nemca dr. Reitherja na Triglavskem ledeniku 1903 (ki so ga rešili živega); istega leta smrtno ponesrečenega železničarja Alojza Kühnela iz Beljaka na Veliki Mojstrovki; svojevrstna nesreča litografa in fotografa Antona Gregorca, ki se je ob otvoritvi Tomiškove poti 6. 9. 1903 zaskočil pri iskanju motivov v Cmirovi steni in pri sestopu padel na polico, od koder sta ga šele po treh dneh klicanja na pomoč živega rešila Mojstrančana Janez Rabič in Tomaž Lakota — Turk ter zato dobila posebno pohvalo dunajskega ministra za notranje zadeve; nesreča dr. Karla Gödla iz Judenburga v mangrtski steni leta 1906 ter nato v naslednjih letih prvi plezalni smrtni nesreči v severni Triglavski steni: 1908 Karl Wagner in 1909 Wilhelm Lass.

Leta 1909, komaj 14 dni potem, ko so reševalci spravili Lassovo truplo iz severne triglavske stene, se je v severozapadni steni Škrlatice pri plezanju ponesrečil slovenski zdravnik — primarij dr. Stojc iz Ljubljane. Ta nesreča in potem še nesreča prof. dr. Cerka na Stolu v začetku aprila leta 1912 je dala neposreden povod in pobudo za ustanovitev slovenske gorske reševalne službe v okviru SPD.

V drugih alpskih deželah se je turistični in alpinistični razvoj začel že prej. Zato je prej nastala tudi potreba po gorski reševalni službi. Najstarejša gorsko-reševalna organizacija je — razumljivo — nastala v Švici v letih 1884/85. V letih 1896 in 1897 so bili ustanovljeni »alpski reševalni odbori« (Alpine Rettungsausschüsse) v Münchenu, na Dunaju in Salzburgu. Januarja 1898. je bil ustanovljen še Alpski reševalni odbor v Innsbrucku in istega leta se je v ta odbor včlanila tudi kranjska sekcija DÓAV. V tej kranjski sekciji so od leta 1898 delovale na slovenskem alpskem ozemlju reševalne postaje na Bledu, v Bohinju, v Mojstrani, v Kranjski gori, v Kamniški Bistrici in v Kokri, pozneje pa tudi v Bovcu. Reševalci so bil vedno domačini, gorski vodniki in drugi gorjanci, medtem ko so postaje po navadi vodili zaupniki nemškega prodiranja v naše kraje in zidarji germanskega mostu na Jadran.

Znano je, da so prvi časi slovenske planinske organizacije in tudi njena ustanovitev sama predvsem zaznamovani z ostrim in odločnim bojem za narodnostno osvoboditev in ohranitev. Pečat tega boja in težnje za osamosvojitve nosi tudi ustanovitev prve gorske reševalne službe v sklopu Slovenskega planinskega društva.

Pri dr. Stojčevi nesreči v Škrlatici, kjer so reševali družno kranjskogorski in trentarski vodniki in kjer so kot prvo umetno narejeno reševalno napravo hoteli za spuščanje ponesrečenca iz stene uporabiti velik lesen zaboj, sta pod steno pomagala ponesrečenemu stanovskemu tovarišu zdravnika dr. Jernej Demšar in dr. Josip Tičar. Njima je poleg znane tekme med slovensko in nemško planinsko organizacijo za primat v naših gorah ta nesreča neposredno vdihnili misel na ustanovitev gorske reševalne službe v Slovenskem planinskem društvu. Res sta 16. junija 1912 ustanovila prvo slovensko reševalno postajo v Kranjski gori in ta datum štejemo tudi za ustanovni dan naše sedanje Gorske reševalne službe.

Za ta dan je namreč sklicala Kranjskogorska podružnica SPD oziroma njen načelnik dr. Tičar odborovo sejo, katere se je udeležil kot predstavnik Osrednjega odbora SPD in tudi kot Tičarjev prijatelj dr. Jernej Demšar, ki je skupaj z dr. Tičarjem predaval o prvi pomoči.

Seje so se udeležili ne le vsi odborniki, ampak tudi mnogo domačinov iz Kranjske gore, od katerih se jih je precej prijavilo za pristop k reševalni postaji. Svoj pristop je obljubilo tudi več članov SPD iz Mojstrane, Dovjega, Podkorena in Rateč. Več med njimi je bilo tudi takih, ki so prej sodelovali pri reševalni službi DÓAV. Ta reševalna postaja je delovala do prve svetovne vojne in med njo. Po vzorcu te postaje so bili po prvih povojnih nesrečah (Taufher 1921 v Turški gori, Kusy 1922 na Plemenicah, Joško Turk na Grintovcu in sekretar CK SKOJ Dragoljub Milovanović med Stolom in Zelenico) poskusi, da bi se osnovali reševalni odseki v sklopu celotnega SPD. Že prej, 1922/23, je bil pri O. O. SPD ustanovljen »reševalni odsek«.

Klic po dobro organizirani in opremljeni gorski reševalni službi je bil nujen in vedno glasnejši. Plezalskim nesrečam in reševanju iz sten ni bil več povsem kos stari način reševanja. Nova generacija in razmah plezalnega alpinizma, zlasti med skalaši, sta postavila nove zahteve. Zato se je prav zaradi nesreč

v Triglavu in bližnji okolici izoblikovalo najmočnejše središče v Mojstrani (kjer so bili še gorski vodniki) z markantnim zaupnikom SPD Gregorjem Lahom — Preckinom v središču in na Jesenicah (kjer so bili plezalci — skalaši), seveda pa tudi v Ljubljani, ki pa je bila za takratne obveščevalce in prometne razmere še zelo daleč od terenov, na katerih so se dogajale gorske nesreče. Tudi Kamnik je bil vedno pomembno reševalno središče. Reševalna oprema se je nekoliko izpopolnila; reševalci so imeli na razpolago že primitivna nosila in posebne sani za zimsko reševanje, tudi že kakšno vrv in po kočah so bile lekarne z obvezami.

Leta 1924 so se začele velike — med njimi plezalske — nesreče: Lenarčič, Hlebanja, dr. Jug, Topolovec. Vprašanje dobre gorske reševalne službe, ki zna učinkovito delati tudi v težkih plezalnih smereh, je bilo zmeraj bolj pereče.

Leta 1927, in 1928, so ponovno ustanovili oziroma reaktivirali reševalne postaje v Kamniku, Mojstrani in Kranjski gori. 1930 je bil sprejet na širši seji O. O. SPD »Pravilnik o organizaciji reševalnih odsekov in reševalnih postaj SPD« — ustanovljen je bil centralni reševalni sklad, posamezni reševalni odseki pri podružnicah SPD pa bi naj imeli tudi še svoje posebne reševalne sklade. Vpeljan je bil prispevek 1 dinar, ki so ga pobirali v vseh kočah SPD od obiskovalcev — z njim so razpolagale posamezne podružnice. Centralni reševalni fond je bil seveda prav skromen in ni omogočal resnejše nabave reševalne opreme ter pokrivanja reševalnih stroškov.

Centralni reševalni odsek je sprva vodil Makso Hrovatin, v njem so bili še Janko Mlakar, dr. Josip Tičar, Janez Kveder in Stanko Hudnik, potem pa so bili v tridesetih letih po spremembah v vodstvu SPD v centralni reševalni odsek izvoljeni za načelnika Stanko Hudnik, za člane pa dr. Bogdan Breclj, dr. Ivan Mrak in dr. Milko Hrašovec. O bolj sistematičnem delu, boljši organizaciji in opremi lahko govorimo od takrat, ko je leta 1933 dr. Bogdan Breclj napisal in SPD izdala knjigo »Prva pomoč in reševanje v gorah«. To je bil prvi in doslej edini učbenik in priročnik za gorske reševalce v našem jeziku. Bil je podlaga za pouk v številnih tečajih.

Na Jesenicah je bil glavni zaupnik centralnega obveščevalnega odseka dr. Aleš Stanovnik, ki je leta 1942 padel kot talec pred puškami italijanskih fašistov, bile pa so še reševalne postaje v Mojstrani, Kranjski gori, Bohinjski Srednji vasi, na Jezerskem in v Kamniku.

V taki obliki je delovala GRS, ki smo jo pogosto imenovali kar »Rešilna ekspedicija« in katere najvidnejši predstavnik je naš Joža Čop, več ali manj do okupacije leta 1941. Med okupacijo je znana usodna akcija gorskih reševalcev v severni steni Rigljice (1942), ki je od reševalcev samih terjala dve življenji, in poizvedovanje za Mihom Arihom, ki je zaradi domačih fingiral gorsko nesrečo, ko je odšel k partizanom. Znan je tudi prehod partizanske čete iz doline Vrat čez Oltar in Grlo v Martuljek, ki so ga vodili jese- niški reševalci — alpinisti. Med vojno je večina gorskih reševalcev sodelovala v NOB in OF; mnogi med njimi so padli kot borci, partizani, aktivisti, talci in žrtve koncentracijskih taborišč. (Matevž Frelih, Miha Arih, Pepček Ravnik, dr. Aleš Stanovnik, Janez Hlebanja, Janez Mrak itd.)

Po osvoboditvi se je na pobudo jeseških alpinistov obnovila »Gorska reševalna služba« s sedežem na Jesenicah. Imenovala se je tudi »Centrala GRS« na Jesenicah; imela je svoje baze, postaje in obveščevalne točke po vseh klastičnih reševalnih središčih.

Centrala, ki sta jo vodila sprva inž. Dermelj in nato Uroš Župančič, je opravila pionirsko delo obnove in je službo opremila s prvimi modernimi orodji in opremo. Po znani težki nesreči v Špikovi steni leta 1952 in njej sledeči krizi

pa je bila GRS reorganizirana: kot kolektivno vodstvo je bila ustanovljena pod vodstvom dr. Bogdana Breclja Komisija za GRS pri PZS s sedežem v Ljubljani, ki so jo sestavljali predvsem starejši reševalci; terenske postaje GRS pa so dobile popolno akcijsko in operativno samostojnost. Sprejet je bil nov pravilnik o organizaciji in delu GRS, po katerem delamo še danes.

Tako torej danes praznujemo 50-letni jubilej GRS, te humane službe, ki je v preteklem pol stoletju doživljala vzpone in padce, veselje ob rešenih življenjih in žalost ob nemoči ter smrti v gorah, pa vendarle vzporedno z razvojem planinstva in alpinizma vztrajno napredovala in se do danes razvila v javno službo, ki z dobro razpredeno mrežo reševalnih postaj in izurjenih reševalcev uspeva, da naglo, učinkovito in, kolikor se le da, uspešno pomaga tudi v najtežjih terenih in okoliščinah planincem, ki jih v gorah zadene nesreča. Seveda je pogosto brez moči pred smrtjo; se pa z njo bori vztrajno in zagrizeno, brez popuščanja, tudi za ceno največjih naporov, najdržnejših tveganj in celo za ceno življenja reševalcev samih. Morda ni več vsem znano, da sta se v avgustu leta 1942 pri reševanju ob neki nesreči v severni steni Rigljice v Martuljku, kjer so reševali dva mrtva in enega težko poškodovanega alpinista — plezalca — smrtno ponesrečila dva vneta in nepozabna reševalca: Miran Marn in Franc Taler z Jesenic.

Od svoje ustanovitve v letu 1921 pa do jubilejnega letošnjega (1962) leta, je GRS v slovenskih gorah (Juljskih in Kamniških Alpah ter Karavankah) opravila precej čez 2000 večjih in resnejših reševalnih akcij. Na žalost so podatki za ves čas skopi in prilično nezanesljivi. Mnoge akcije so že šle v pozabo, ker ni več ne ponesrečencev ne reševalcev. Točno pa vemo vsaj za večino časa po drugi svetovni vojni, ko smo začeli voditi vsaj kolikor toliko podrobno evidenco, da je GRS od leta 1948 pa do vključno 1960. leta opravila okroglo 780 večjih reševalnih akcij. V teh akcijah je prenesla z gora v dolino — žal — 163 smrtno ponesrečenih ljubiteljev gora. Toda vsaj za 152 drugih primerov težko ponesrečenih turistov je nedvomno dokazano, da ne bi ostali pri življenju, če pomoč GRS ne bi bila nagla in strokovna!

Letno se v naših gorah zadnje čase primeri povprečno 60 in več takih nesreč, da mora posredovati GRS; od tega je vsako leto 10—15 smrtnih.

Na žalost ne moremo pričakovati, da se bo število nesreč pri nas zmanjšalo. Niti razvoj pri nas niti drugod po svetu takega upanja ne opravičuje. Nesreče ne bodo naraščale. Hoja v gore bo vedno združena z določenim tveganjem in negotovostjo — prav zato je še bolj privlačna in za pogumne ljudi zanimiva. Izboljšane prometne možnosti ter višji standard iz leta v leto dovaja več ljudi v gore. Človek pa se v modernem tempu in načinu življenja tudi vedno bolj oddaljuje od prvobitne narave in skladnega življenja z njo; njegovi čuti in refleksi niso več tako kot svojčas ostri in prilagojeni potrebam gorskega potovanja in življenja v naravi ter med njenimi elementi. Utrjenost, odpornost in vztrajnost gorskih obiskovalcev ni vedno kos gorskim naporom in spremembam: — motorizacija, življenje ob televizijskih in radijskih sprejemnikih, mestni hrup, izpopolnjevanje dela na tekočem traku in z avtomati, naglica modernega tempa, vse to povzroča, da ljudje bolj bežno, pa zaradi tega tudi dosti bolj površno prihajajo v pristen stik z naravo in njenimi elementi.

Tudi zaradi tega je več nesreč v gorah. Po nekem starem podatku je bilo v vseh Alpah od leta 1859 do 1887, torej v 28 letih, le 171 smrtnih nesreč, zdaj jih je letno okrog 300 do 400! Število pa narašča. Obisk v naših gorah se je samo v zadnjih desetih letih skoraj že potrojil. Leta 1950 je bilo po naših planinskih kočah in domovih vpisanih v spominske knjige 320 000 obiskovalcev,

leta 1960 pa že cez 760 000. Pri nas pride na približno 10 000 vpisanih obiskovalcev gora ena gorska nesreča in na 40 do 60 000 obiskovalcev ena smrtna. Seveda je to v primeru z nesrečami npr. v sodobnem prometu izredno malo. Goré, ki so svojčas veljale za glavno in zelo razvpito nevarnost, planinci in plezalci pa, ki so nanje hodili, za »samomorilce«, že postajajo poslednje človekovo varno zatočišče in pribežališče.

Velika večina gorskih nesreč se še zdaj ne dogaja — kot ljudje tako površno in pavšalno mislijo — v težkih plezalnih smereh in v strmih stenah. Največ se jih pripeti v srednjem pa tudi v zelo lahkem — gorskem terenu.

Zelo se — vkljub vsem mogočim varnostnim stremenom in specialni moderni opremi (ali pa prav zaradi nje) — množijo tudi smučarske nesreče. Dostopnost gora smučarjem zaradi novih žičnic in gneča ob njih jih bosta prinesla še več.

Med obiskovalci gora je vedno več neizkušenih in — za čudo — tudi vedno več slabo ali pa celo povsem nezadostno opremljenih. Množijo se smrtné nesreče zaradi takoimenovane »izčrpanosti«, ki je posledica omrznjenja, šokov v vremenskih preobratih, psihičnih kapitulacij v surovih gorskih razmerah, naraščajo nesreče pri nabiranju planinskega cvetja, nesreče pri prečenju in premaganju strmih in trdih snežišč brez primerne opreme in podobno.

GRS pri Planinski zvezi Slovenije ima trenutno 23 operativno docela samostojnih gorskoreševalnih postaj, ki so sorazmerno razmeščene po vseh planinskih krajih in jih vodijo izkušeni načelniki-reševalci. V teh postajah deluje 236 članov — gorskih reševalcev in 34 pripravnikov. Med njimi so tudi vodniki lavinskih psov, ki so začeli delovati v okviru GRS leta 1951. Reševalci so prostovoljci; za svoje človekoljubno delo ne prejema in ne smejo prejemati nobenega plačila in nobenih nagrad. Povrnejo se jim samo prevozni stroški, izguba na zaslužku in ekvivalent za hrano in obrabo lastne opreme v obliki dnevnice v znesku 1500 din.

Reševalci so predvsem domačini izpod gora in izvežbani alpinisti raznih poklicev, največ je industrijskih delavcev, kmetov, študentov, lovcev, gozdarjev in nameščencev. Po vzoru GRS Slovenije so večinoma organizirane tudi druge GRS v Jugoslaviji.

Naši reševalci se neprenehno usposablja in urijo v raznih tečajih, na vajah, na izpitih, tako da je njihovo znanje in pripravljenost prav zadovoljliva. Današnji reševalec mora vedeti in znati veliko več kot svoje čase.

Med našimi gorskimi reševalci je nemalo takih, ki so pri svojem reševalskem udejstvovanju opravili nekaj desetih reševalnih akcij in poizvedovanj. So pa tudi taki, pri katerih gre *število akcij v stotice*: Joža Čop, Maks Medja, Stane Koblar, Janez Brojan, Uroš Župančič, Ciril Praček, Franc Mrak, Lojz Rekar, Drago Korenini, Pavel Kemperlc, Boris Ostan, Leon Knap, Tone Ekar, bratje Erjavški... in še in še. Zato ni čudno, da med njimi nosi *zlati* častni znak PZ Slovenije kar 15 tovarišev, srebrnega pa 51. Pa tudi GRS kot organizacija je bila odlikovana z zlatim častnim znakom PZS leta 1952 in zatem še z zlatim častnim znakom PZ Jugoslavije.

V okviru GRS deluje že nekaj let zelo agilna skupina zdravnikov. Proučila je podrobno taka vprašanja kot so: Oživljanje v gorah (primarij dr. Drago Hočevár); šok v gorski reševalni službi (dr. Miroslav Pleterski); kaj lahko stori laični reševalec proti šoku (prof. dr. Andrej Župančič); poškodbe zaradi morza (doc. dr. Mirko Derganc); imobilizacija in transport ponesrečenca glede na vrsto poškodbe pozimi in poleti v gorah (dr. Oskar Končan); ugotavljanje smrti (prof. dr. Janez Milčinski). Sestavke o teh vprašanjih je komisija razdelila vsem re-

ševalcem, da si z njimi pomagajo pri izpitih in v reševalni praksi. Priredili smo jih iz preventivnih pobud tudi kot »kratka navodila za prvo pomoč v gorah«, ki jih zdaj dobi vsak član PZS kot prilogo in vložek k članski izkaznici. Predavanja in praktične vaje iz prve pomoči so na vseh naših številnih tečajih in vajah obvezna; snov je tudi predmet na gorskoreševalnih izpitih in preizkušnjah, ki smo jih obvezno vpeljali in postavili kot pogoj za sprejem med gorske reševalce.

V vrstah Gorske reševalne službe so vse od njene ustanovitve pa do danes neprenehno in aktivno delovali številni zdravniki. Zato ima tudi naša GRS to posebno potezo, da je bila vedno na visoki etični in humani ravni in da se nikoli ni sprevrgla v steh nizirano, zgolj transportno strokovno rutino. Še posebno je razveseljivo, da z našimi gorskimi reševalci (ki imajo — rečeno brez baharije — po zaslugi naših prostovoljnih zdravstvenih delavcev brez dvoma med vsemi reševalci vsega alpskega prostora najboljše in najtemeljitejše in najsodobnejše znanje iz »prve pomoči,«) ob skoro vseh težjih nesrečah tudi v akciji na kraju nesreče in ob transportu neposredno sodelujejo naši zdravniki, ki so tudi dobri alpinisti in požrtvovalni gorski reševalci. Za ponesrečence in za laične reševalce je to velika prednost in olajšanje.

Od lesenega zaboja v letu 1909 in nekaj vodniških konopljenih vrvi v letu 1912 in najprimitivnejših nosil v prvih svojih časih je GRS prehodila dolgo in trdo pot v nabavljanju in izpopolnjevanju svoje reševalne opreme in tehnike. To je bila vse do nove Jugoslavije vedno najšibkejša točka, ker nikoli ni bilo na voljo niti približno zadostnih sredstev. Planinska organizacija sama vkljub najboljši volji in razumevanju nikoli ni bila in ne bo sposobna rešiti vprašanje finansiranja in opreme te službe z lastnimi viri in sredstvi. Tudi prva leta po osvoboditvi glede tega nismo bili brez skrbi, čeprav se je oprema z vpeljavo nemško-avstrijske sodobne opreme in tehnike, ki temelji na jeklenih žičnih vrveh in Marinerjevih nosilih ter na Grammingerjevem oprtniku (sedežu), revolucionarno spremenila. Prav zadnja leta pa so naši GRS brez dvoma prinesla tudi na tem občutljivem področju boljše čase. Dolgoletna prizadevanja, da bi bil naši službi priznan *značaj javne službe* z vsemi posledicami in seveda tudi obveznostmi javnosti do nje, so bila uspešna. Najvišji državni in družbeni forumi, na čelu z odborom za notranje zadeve Izvršnega sveta LS LRS, so ta javni pomen GRS izrecno poudarili in priznali. GRS se je na podlagi tega lahko vključila v komunalni sistem in je danes uradno in oficielno ter neposredno pod svojim imenom vpisana z znatnimi dotacijami tudi že v vsakoletnih proračunih okrajnih ljudskih odborov v Kranju, Ljubljani, Celju in Gorici ter občinskih ljudskih odborov na Jesenicah, v Tolminu, v Celju in Ravnah na Koroškem. K materialnemu vzdrževanju GRS prispevajo poleg Planinske zveze same tudi še Zavod LRS za socialno zavarovanje in nekateri okrajni zavodi, Zavarovalna skupnost Slovenije in posamezne zavarovalnice, Svet za zdravstvo, Rdeči križ in drugi. Organi za notranje zadeve naše republike in nekaterih prizadetih okrajev, civilna zaščita in Ljudska milica nam zadnje desetletje z izrednim razumevanjem pomagajo materialno in s tem, da brezplačno opravljajo obveščanje, prevoze in skladiščenje ter varstvo naše opreme na postajah LM, deloma pa tudi sami tako opremo nabavljajo in nam jo dajejo v uporabo. To pa je tudi prav in samo naravno, saj GRS opravlja posel, ki bi ga brez nje morali opravljati varstveni in sanitarni državni organi ter predvsem občine. Nekatero naše tečaje in vaje materialno podpira tudi JLA.

GRS zdaj razpolaga s *primerno količino najmodernejših reševalnih opreme* milijonske vrednosti in je po svoji tehnični ter kadrovski plati sposobna reševati

ponesrečence v najtežavnejšem terenu, kar dokazujejo novejšje reševalne akcije v Čopovcem stebri in bavarski smeri triglavske stene, v Aschenbrennerjevi smeri travniške severne stene, v Špikovi severni steni, v Turski gori, v Ojstrici in drugod. GRS pa je nastopila tudi že v primerih težjih elementarnih nesgod, kot so bili snežni plazovi v Borjani in Mavrovem in je tudi ob takih nesrečah (plazovi, povodnji, požari) vedno na razpolago. Opremo v veliki meri izdelujemo doma, pri tem nam je največ pomagala jeseniška železarna, kjer delavski svet vedno s popolnim razumevanjem in z vso podporo obravnava naše težave, in njena metalurška šola. Tudi Ljudska tehnika v Celju nam je odlično in poceni izdelala nekatere reševalne rekvizite, posebno Akia-čolne za zimsko reševanje.

Naši reševalci so se uveljavili kot izumitelji novih reševalnih priprav (vitel 'lov. Aleša Kunaverja za dviganje ponesrečencev in reševavcev v strmih stenah, nova nosilnica, ki je v nastanku), i kot racionalizatorji ter izboljševalci tujih tipov opreme (Dolfe Kramžar, ing. France Avčin, Tone Jeglič itd.) Žal pa naša industrija zaradi premajhnega odjema ni pokazala posebnega zanimanja za izdelavo naše opreme. Tako smo v precejšnji meri še navezani tudi na uvoz nekaterih specialnih rekvizitov.

Pomeben napredek je GRS dosegla v uporabi brezžičnih zvez; obveščanje o nesrečah in medsebojno sporazumevanje reševalcev v akciji prihrani veliko dragocenega časa in nesporazumov. Letos že poskusno deluje brezžična zveza GRS med postajo GRS Kamnik, Veliko planino, Kamniškim in Kokrskim sedlom. Ni pa več daleč čas, ko bodo — tako vsaj upamo — s pomočjo organov za notranje zadeve delovale brezžične zveze tudi med najbolj izpostavljenimi planinskimi postojankami (Kredarica, Pogačnikov dom, Sedmera jezera) in dolino.

To je seveda samo nekaj podatkov in reminiscenc ob 50-letnem jubileju GRS. Podrobnejša njena zgodovina in dejavnost bo opisana v posebni knjigi, ki jo nameravajo pripraviti letos in izdati drugo leto ob 70-letnici ustanovitve SPD. Izšla bo tudi knjiga zanimivih in nadvse živahnih opisov raznih reševalnih akcij, ki jo je napisal naš znani reševalec Ciril Praček »Med gorskimi reševalci«.

In končno: Ni samo naključje, da Gorska reševalna služba Slovenije praznuje svoj zlati jubilej na Dan borca. Ta dan smo si izbrali namenoma in zavestno. Najlepše tradicije NOB so tudi naši poveljni GRS vedno vzor in vodilo. Delovanje gorskih reševalcev je neizogibno zvezano z velikimi tveganji, požrtvovalnostjo, pogumom, odločnostjo, borbenostjo in tovariško solidarnostjo. Zato jih navdihuje znova in znova človeški in edinstveni odnos do ranjencev, ki ga je izoblikovala partizanska borba. Za ranjenega tovariša ni bil noben napor prevelik, nobena žrtev predragocena, tudi ne žrtev lastnega življenja. Visoki vzgledi Šutjeske in Neretve ter neštevilnih drugih primerov legendarnega tovarištva in medsebojne usodne povezanosti na življenje in smrt bodo tudi v naprej pobuda za še večjo našo vnemo in izpopolnjevanje v službi tistih, ki so naše pomočni potrebi. Nikoli ne smemo pozabiti, da je kljub tehniki in najmodernejši opremi na koncu koncev le človek tisti, ki odloča v zadnji inštanci. Brez idealizma, požrtvovalnosti in vdanosti reševalskemu poklicu v tej službi nikoli ni in ne bo šlo; šlo pa je še vedno doslej in bo tudi za naprej šlo brez vsake opreme in tehnike, kadar so se pri človekoljubnem delu zbrali pravi ljudje.

Tovariši gorski reševalci, na današnjem slavnostnem zboru sklenimo še trdneje in tesneje naše vrste. Od vsega srca vam čestitam k današnjemu pomembnemu prazniku!

Vrata, 4. julija 1962.

Nedokončana pot

ING. PAVLE SEGULA

V spomin pokojnemu prijatelju Marjanu Beravsu in fantom iz kranjske GRS.

Prijatelja sta zapustila prijazno gorsko vasico in zavila v goro. Bilo je pozno februarско popoldne, vendar svetlo in vabljivo v jesenskem soncu, ki se je spustilo že nizko nad grebene Julijskih Alp. Za prst debela snežna odeja je prekrivala trdo starino; kolovoz, ki se lagodno dviga do drč v dolino Suhe, in živahne brzice potoka, je prekrival debel led. Pod oklepom je klokotala voda, tu in tam je iz lukenj uhajala meglica.

Nad potokom so se koraki za kratek čas strmo zagrizli v breg, pa se koj nato spet sprostili na lepo speljani poti, ki se vije skozi redek gozd, med nizkimi macesni in mladim smrečjem.

S kuclja na obronku Suhega vrha se odpira širok razgled. Plavkasti zimski somrak je legal nad dolino; po vaseh nad Kranjem in navzdol proti Sorškemu polju so se sramežljivo prikazovale prve lučke.

V višavah, visoko nad njima so široka, bela pleča gore s poslednjimi močmi lovila rožnato ogrinjalo večera. Pod Plošnicami so vrtinci neugnano podili zajetne snežne zastave.

»Treba bo naprej«, se je zdramil iz misli Marjan. In spet so se sledi njunih kvedrovcev mešale med stopinje zajcev, srnjakov in gamsov. Z drevja je sršelo ivje.

Dolino je že požrla tema, ko jima je na robu planote udaril v obraz mrzel veter. V bežnem soju svetilke so zatrepetali tisoči drobnih kristalčkov, kot da bi hoteli tekmovati s svetlimi zvezdami, v obilju nastlanimi po širokem, jasnem nebu.

Lesovi naokrog so ječali v sapi, tu pa tam je iz praznine cepnil suh, zverženi bukovi list. Nad glavo so se košato predla ozvezdja Rimske ceste in izginjala za obzorji.

»Za nocoj sva doma,« sta menila, ko je zamolklo udaril zapah in so težka vrata ječaje loputnila ob leseno steno gostoljubne Francetove koč.

Misli vasujejo pri tistem večeru . . .

Iz prostorne kuhinje uhajajo spomini na teden dni samote in mraza, na dni, ko se je skozi špranje kradla zima in preganjala vonj po domačnosti in človeku.

V štedilniku zopet ogenj prede svojo mrmrajočo pesem. Cvileč prasketajo polena, v loncu hrope čaj.

Kakšna pesem!

Brez not in dirigenta jo oživljajo vrtinci, ki se pode skozi dimnik. Misli in domišljija ji dajejo širino. Preprostim srcem, ki ljubijo mir in samoto narave, razodeva vedno kaj novega. Čarobne besede, ki jih neposvečeno uho ne bo nikoli slišalo, kaj šele razumelo, pripovedujejo izbrancem o večnem prijatelju človeštva — ognju in toploti. Iz sukajočih se plamenov vstaja siva, neznana davčina, ko so naši davni predniki v divjini posedali ob prijaznem ognju. Dal jim je več kot samo toploto. Pred njo in pred lučjo, ki je vrtala v temo, so bežali škratje, besi in hudobni duhovi.

V razgretih stenah in temnem stropu zaprasketa zdaj pa zdaj presušena deska, da se človek nehote zdrzne. Mrzle šipe so se orosile, debele kaplje polze ob oknicah. Zunaj v neugnanem pišu drhte polknice.

Čas, kot da se je ustavil. Roke objemajo kolena, telo željno vsrkava toploto. Oči spremljajo nežne pramene svetlobe. To so trenutki, ko je človek najbližje naravi, ko postaja z njo harmonična celota. Zadoščajo mu najbolj preproste stvari, da okuša srečo.

Marjan, kemik, začenja samogovor o acetilenu, nato preide na svoja romanja po gorah in v naravi. Tudi v njegovih besedah je čutiti ogenj.

Na vrsti so ribe, pripetljaji z očetom ob Savi in Sori, stikanje za raki po potočkih pod Toškim čelom, lov na polhe v gozdovih pod Katarino, nočni pomenki ob tabornih ognjih. Sprehod spominov se poda v Kamniške in v Julijce. Jezik govori o nevarnostih prvomajskega Prisojnika, o srečnem spodrsrljaju na snežišču pod Mojstrovko, o taborjenju pri mirnem Krnskem jezeru.

Iz mraka se je predstavilo mlado nedeljsko jutro. Mrzlo, kot da se je rodilo prav v srcu zime, je zvedavo poslalo prve žarke svetlobe na pograde, potrep-ljalo ledene rože v oknih in poljubilo led v posodi na mizi. Hlad je zbegal domačnost, ki se je s skrajnimi silami obdržala od večera, čas je priganjal k odhodu.

Pot proti vrhnji koči je vedno nekoliko napeta za zaležane mišice. Telo se le počasi ogreva, na čelo stopa znoj.

Tistikrat je bilo preveč mraz, da bi se človek znojil. Veter je rezal do kosti in vzpodbujal k naglici, na sapo ni bilo časa misliti.

Vsepovsod je hrumelo. Zlato obsijani vrh in široko belo ramo so zdaj pa zdaj obdali oblaki pršiča. Že blizu koče se pot usmeri proti vzhodu, preden zavije navzgor. Tam se, skozi jaso, odpira na robu pogled proti Krvavcu, potem ko preleti razdrapano boke Malega Grintovca in planjave Zaplate.

In spet segajo misli po doživetjih tiste ure ... Sneg je zbit kot beton, da še cepin stežka prodre vanj dalje od konice. Čevlji škripljejo, Marjanove gumarice kljub lastnikovi teži ostajajo brez sledov. Pot pod grebenom Plošnic se

Pikčasto označena je pot Marjanovega padca od začetka do mesta, koder je obležalo njegovo truplo.
Foto P. Segula

vleče brez napora. Na zahodu se kot ena sama trdnjava vlečejo beli in sivi robovi Julijcev.

Ravnica na sedlu je spihana in ledena. Od Jezerskega se zaganja vihar.

Strmo se vzpne breg vzhodnega grebena in koraki včasih onemogli zastanejo. Vendar grejejo in veter se tu pa tam izgubi za robom.

Snežišča so prostrana in strma, ponekod jih pokriva za dlan na debelo mokast pršič. Lepo, a nevarno.

Parajo jih koraki, ki si utirajo pot navzgor; sem in tja zdrvi v dolino bela plošča in izgine v grapi, potem ko se že spotoma iznebi dobršnega dela svoje vsebine. Pogled zdrzne k nogam.

Brez derez taka pot ni kaj prida varna, zato se roka nehote tesneje oklene cepina. Marjan ubira stopinje, ki jih — komaj zaznavne — puščajo za seboj tovariševske okovanke. Oči se razvesele vsakega skalnatega oprimka, ki samotni štrli iz snežne skorje. Tam je pot bolj varna in manj grozeča.

V možgane vrta vprašanje: »Bo višje gori ledeno?«

Prispela sta do Rigelj. Kup izpranih, belih skal iz trdnega apnenca čepi v severovzhodnem boku gore, kot da bi jih nekdo z največjo previdnostjo nasadil v tisto strmal. V njihovi višini se končuje svet redkih viharikov in zadnjih pritlikavih borovcev. Danes je vse to zadelano s snegom, vsaka skala ima okop in za okopom varno zatišje. Res, tam kjer ne piha, je skoro toplo. Bolj pripravnega počivališča si ni mogoče misliti.

Otrpli prsti razmotavajo nahrbtnik. Po bregu uide jabolko in smešno poskakuje v zmešnjavi pršiča in trdega snega.

»Glej grad zime in mraza, Kočno!« in pogleda se ozreta v modrikasto bela ostenja, v revijo rogljev, v rdeči odlom blizu vrha te divje lepote ob Grintovcu. Njegova konička se skromno družijo z vrstnicami v zobatem grebenu. Na levi čepe Babe in nekam skromna Mrzla gora, na desni se od sončnega ozadja odražata obrisa Kalške gore in Grebena.

»Gremo!«

Na levo od zavetja, skozi rušje in dno grape na drugi višji rob poteka pot v kopnem. Danes je globoko pod snegom, ki zvrhoma polni neznansko strmo grapo. Grape ni ne konca ne kraja. Vleče se od grebena sto metrov višje prek dveh skalnatih skokov pada na melišče in dalje v strugo Belice. Videti je, da nad ovinkom gospodari zračni vrtinec. Veter prizadevno vrtinči sneg. Oblak pršiča lebdi med robema in zastira pogled. Koraki se izognejo prečkanju in se raje zagrižejo v strmino. Izbero si pot ob nekakšni drobni robni poči, ki se ob skalnatem robu pne naravnost navzgor k grebenu. Izza njega se v sunkih vetra usipajo oblački pršiča in nato nemočno, kot šelesteč potoček, drse v globino.

Hitro napredujeta, a mlajši Marjan bi bil rad urnejši. »Ne skrbi zame!« tolaži ter se usmeri proti levi, prav v smeri vrhnje kope na grebenu.

Drugi ubira pot v stari smeri sam in misli na rob, kjer bo spet za nekaj hipov na ravnem zajel sapo. V tej strmimi ni prostora niti za pošten oddih.

Sedaj je na grebenu. V obraz z vso silo udari veter.

»Aaah!...« Krik je Marjanov in zveni nenavadno.

Mogel bi biti odraz začudenja in presenečenja. Še preden izzveni, šine težki, postavni fant z neznansko hito v globino. Spotoma hrešče in trdo useka cepin. Prek snežnega napušča je Marjan že dvajset, trideset metrov nižje. Nekam preveč mirno in neprizadeto drsi navzdol.

»Zaviiiiiraj, zaviiiiiraj, z oklom!« rjovem za njim v vihar. Dogodek je še preveč svež, da bi mogel vzbuditi kaj več kot navadno skrb.

Marjana spodaj zakriva oblak, prav gotovo se je ustavil. Kmalu se mora prikazati. Slabe volje bo, ker bo moral še enkrat predihati vseh, vseh teh strmih sto metrov do roba.

»Maaarjan, Marjaaan!« se znova vzdrami glas in poizveduje. Odgovor je vse bolj pošasten molk. V srcu se vzdrami negotovost, boječe se izprašuje.

Ura je tri četrt na devet.

Koraki se sami od sebe usmerijo v globino k oblaku in robu.

Oblak, rob...

Toda Marjana ni za robom. In grapa se brezupno gladka in prazna izgublja v dve sto metrov globoki prepadni strmini.

V grapi leži, kot privid iz sanj, samotni in sam Marjanov cepin.

Klicem odgovarja molk.

V srcu se zganeta strah in obup. Treba bo iti po pomoč!

V nedeljskem večeru stoji pred kočo samotna postava. Nekaj znacev in prijateljev je že davno odšlo v dolino. Po pomoč in k svojim dragim. Dan se je sprevrgel v večer in iz ozračja se spušča mrak. Le veter je še vedno ves neutrujen.

Dobro uro in pol po nezgodi sem ga našel. Prav nič več mu ni moglo pomagati. V njegovih kodrastih, črnih laseh so se že naselili kristalčki, katere je veter pometal po bregovih. Oči so počivale, kot da bi spal.

Narava je hrumela in bučala, gore so sijale, črni svatje, kavri, so se razposajeno lovili za snežinkami.

Sedaj pa že zopet visoko, nedosegljivo daleč in visoko ugaša v baržunastem soju večer na samotnem vrhu Storžiča.

Takega večera še nisem doživel, res, takega še nikoli! Iz misli me zdramijo koraki.

H koči se bližajo fantje gorske reševalne, z njimi je tudi zdravnica. Dobrodošli fantje in tovariši, ki znate biti tudi tolažniki.

Jutri boste nesli Marjana v dolino.

Končala se je pot, ki se je prezgodaj iztekla...

Opomba: Marjan Beravs se je 7. II. 1960 želel povzpeti na vrh Storžiča. V družbi s prijateljem Pavletom Šegulo sta zjutraj v lepem, vendar silno gladkem snegu in viharnem dnevu odrinila s Kališča proti vrhu.

Zal pa nista bila primerno pripravljena — imela sta samo cepine, ne pa tudi derez in tako je vrh Rigelj Beravsu spodrsnilo. Morda je bila vzrok slabost ali pa šok, saj si med drsenjem pokojni Marjan ni skušal pomagati s cepinom, s katerim bi se, vsaj v začetku, lahko ustavil.

Tako se je lepo zasnovan izlet v zimsko naravo končal s tragedijo, končano je bilo mlado, obetajoče življenje.

Žeja

CIRIL PRAČEK

Takrat sem prvič spoznal novega sovražnika v steni. Poleg tiste sence, ki te nevidno spremlja in ki jo samo slutiš v svoji bližini, kako čaka na napačni oprimek ali stop, poleg mraza, utrujenosti, strahu, težavnih stopenj, noči, pomanjkanja kondicije, preudarnosti, sem spoznal še žejo in vročino v steni.

Tiste dni je radio javljalo pri vremenskem poročilu dan za dnem: »V višinah doteka nad naše kraje zelo tople zrak«. Mesec avgust, dan lepši od dneva. Zmenili smo se, da gremo za spremembo v Špik, ki je od naših plezalcev razmeroma malo obiskan, čeprav se bo vsak plezalec odkril pred to silno steno, ko jo bo spoznal. Klobuk dol pred Jesihovo in Lipovcem, ki sta preplezala skalaško smer v Špiku pred mnogimi leti (1931). To smer smo vzeli na piko. Mihela, Peter in moja malenkost.

Vstali smo ob poltreh zjutraj v Koči v Martuljku in že smo krevsali v temi čez debla in kamenje po bližnjici na pot pod Srce. Šele na okrešlju Pod Srcem se je zdanilo. Nekam težko smo hodili, prepotili smo se že do pod Srca.

»Nekam zagatno je,« je tožil Peter in brisal znoj s čela.

Mihela ni imela navade tožiti, šla je brez besed ob strani.

Pri vzponu na srce je pritisnilo prvo jutro sonce. Kopal sem se v znoju.

»Peter, tale vročina mi ni všeč, vlečem se kot mula, kaj bo šele opoldne.«

»Rekel bi, da bo morda stena takrat že v senci,« je odvrnil Pjer

Mišel brez besede. Že davno sem slekel srajco, nahrbtnik je pil znoj.

Vrh Srca smo se navezali. Dve nylonki po 35 m, dobri, močni zeleni vrvi. V nahrbtniku mi je počivala še 50 m perlonka, 6 mm, pomožna vrv.

»Izbiraj senčne kamine,« mi je še naročil Peter, preden sem se pogljal v boj z goro. Da, da, le izbiraj, toda teh v začetku ni in tako je sonce neusmiljeno pilo vodo iz nas. Vlekli smo se brez prave volje in izgubljali na času.

»Voda, voda!« Skoraj bi rekel, da sem zatulil te besede.

Izpod snega je curljala voda in se izgubljala v steni.

Napolnili smo vse čutare, ki so bile že lep čas prazne in se napili hladne vode. Toda 100 m naprej sem imel že zopet suho grlo. Popolnoma nov občutek, ki ga še nisem okusil v življenju. Suho grlo, brez sline, tako suho, da občutljiva vrhnja plast poka in povzroča bolečine.

Isto je občutil Pjer. Toda Mišel se je pokazala kot pravi fenomen. Niti ni občutila nobene posebne žeje niti ni zaradi nje trpela. Njeno čutaro sva napolnila s Pjerom, toda imel sem ves čas občutek, da ima Miša izredno voljo, da se zna obvladati v najtežjih razmerah. Kako vendar ne bi občutila žeje, ki sva ji midva podlegla, oba dobro trenirana, in kakor pravi Žuro, prekaljena alpinista. Nisem ji mogel verjeti.

Prišli smo do višine Dibonove police. Tu se obrne skalaška smer v strm kamin, ki ne zasluži imena kamin, strm je in le bolj podoben črti s svinčnikom po steni. Toda čeprav previsen, ima sem in tja zelo dobre oprimke in stope.

»Nobenih klinov,« sem potožil, ko sem pričel borbo s strmino.

»Plezal sem že to smer,« je zatrdil Pjer, »brez skrbi nadaljuj, je že prav.«

Potegnil sem se za celo dolžino navzgor. Nato sem pustil Pjera naprej. Komaj sem čakal, da zableza. Bolel me je vrat, ko sem gledal za njim. Po tem ločim težavnostne stopnje v steni. Če me boli vrat, kadar gledam navzgor za

tovarišem, tedaj vem, da je to vsaj peta težavnostna stopnja. Mestoma je stal široko razkoračen, dokler ni izginil za robom.

»Klin,« je javil, »še celo dva.« Vpel je in naju varoval.

Stena se vrh kamina na videz zapre, je neprehodna.

»V levo bomo prečili za dolžino ali nekaj manj, potem zopet navzgor,« je odločil Pjer in že prečil v levo.

Tisti navzgor ni bil lahek, toda Pjer ga je zmogel. Zopet smo se zbrali pri klinu.

Od tu do značilne police pod skalaškim stebrom ni bilo težav, vodil sem brez napora. Tu se ločita dve smeri, ki imata do sem isti vstop. V levo naprej po polici se pride pod skalaški steber, v desno po polici se pride v vstop za smer Debeljakove.

Šli smo po lepi skoraj meter široki polici v levo.

Počivališče. »Poglej konservo,« se je oglasil Pjer.

V njej je bilo do roba vode.

Gledali smo drug drugega.

Ali naj popijemo to rjasto deževnico?

»Brez skrbi, ni strupena,« je omenila Mišel.

»Ne,« sem mukoma stiskal besede skozi izsušeno grlo, »dokler imamo še kaj v čutari, ne bomo pili take vode.«

»Pijta samo toliko, da omočita izsušeno grlo, čuvati moramo vodo, imam vtis, da nam bo zmanjkalo časa, ker se tako počasi vlečemo naprej,« sem še dodal, prečen smo po malici krenili naprej. Na uri je kazalo že štiri popoldne.

»Tri ure nimamo več kaj plezati,« je omenil Pjer.

Zastavil sem naravnost navzgor in se precej izmučil čez gladke plati. Kje si elegantna plezarija, kje si lahkotno, prožno gibanje, kakor panter na lovu; vlekel sem se, reva, kakor pretepen mezek čez težke previse in ves zasopel naslanjal čelo na skalo, da bi ga ohladil. Tu bi rabil lestvice, toda nisem jih imel. Peli so klini.

Zopet me je zamenjal Pjer. Potegnil se je po kaminu do balkona. Kakor prižnica, tako je izoblikovan ta balkon. Velika skala se je odtrgala in zagozdila v kamin, za skalo se je nabral grušč in izoblikoval ravna tla. Trije bi lepo spali na ravnih tleh.

»Pjer, ura je že šest, ne bomo prišli skozi,« sem ugotovil.

»Brez skrbi, nimamo več dve uri do vrha,« in že je hitel vpenjati lestev v klin daleč nad seboj, tako da mi je stal na rami. Algasta skala, težavna zadeva.

Vedel sem natančno, da ne bomo do teme skozi.

Prvi metri z balkona solidne skale, nato zelo slaba skala za dve dolžini in ustavili smo se pod težkim previsom. Bila je noč. Prižgal sem z velikim strahom drobno svečko, kratek konec. Vedel sem točno, kaj bo izzvala ta drobcena lučka v gornjesavski dolini. Toda brez luči nisem mogel urediti prostor za bivak. Že dolgo nosim v steno s seboj jekleno konico, s katero si izbijem oprimek, če ga ni. S tem orodjem sem najprej Miši iztolkel sedež za silo, nato še sebi. Pjer se je stisnil pod previs, se pribil in privezal na kline k steni. Zabil sem par klinov za Mišel in zase, dal nylonsko pregrinjalo Miši, sam sem se zavil v kratko nylonsko pelerino.

Med tem časom je drobcena lučka strašno kričala.

»Že dajejo signale z doline,« je strokovnjaško ugotovil Pjer. »Le kdo jih kliče,« je še dodal.

Lučka je dogorevala, toda svoje je opravila.

Le kako naj tem dobrim ljudem dopovem, da ne rabim njihove pomoči. Vedel sem, da bodo dvignili vse gornjesavske reševalce. Dvajset, trideset luči, žarometov, je mežikalo v steno, kjer menda nekdo rabi pomoč.

Drobcena lučka je ugasnila.

Poizkušali smo dremati. Mraza ni bilo, toda toliko se je le shladilo, da sem slišal, kako šklepetajo Miši zobje. Tudi sam sem se kmalu tresel.

Pogledal sem proti zapadu. Neprestano je nalahno pobliskavalo, tako da sem točno videl formacije oblakov. Nov strah se mi je zajedel v kosti. Kaj če se nevihta nad Großglocknerjem približa k nam?

Izgubil sem se v snu za deset, petnajst, največ trideset minut, nato me je od mrzle skale zazeblo in moral sem se nekako presesti, da sem olajšal za spoznanje otiščano mesto. Kadarkoli sem se zbudil, sem moral omočiti s požirkom razsušeno grlo.

Ob enih ponoči se je dvignila naravnost iz Vrbskega jezera luna, ščip. Vsaj tako je bilo videti. Daleč pod nami je bil ogromen. Kakor jadrnica je visel nad Vrbskim jezerom, čudna prikazen.

Ob štirih se je pričelo daniti, ob petih smo bili nared. Tedaj sem opazil na Frdamanih policah na samem vrhu človeka.

Zategel glas je spustil vsakih par minut iz sebe. Odgovoril sem mu, toda v vetru me ni slišal.

»Pusti ga,« se je razburjal Pjer.

Naskočil je previs. Komaj se je dobro razgledal v previsu, se je usula toča kamenih izstrelkov navzdol. Ne vidiš ga, samo zatuli strašno skozi zrak. Ves nebogljen se stisneš krona stvarstva k steni in čakaš, kdaj te bo preluknjal.

K vsej sreči smo bili zavarovani s previsom. Odbijalo se je preko nas in tulilo naprej navzdol.

Pjer se je razburil, preklinjal v latinici in cirilici, toda nihče ga ni slišal. Kamenje je padalo v nerednih presledkih.

Ti dobri ljudje, ki jih je vrgla drobcena lučka iz postelje, so šli že ponoči na Špik, da bi nas rešili, toda ni dosti manjkalo, da bi oni nas pobili.

Premislil sem. Ni časa za omahovanje: Ali naprej v negotovost ali 700 m spuščanja. Nerad sem se odločil za spuščanje, toda kamenje je padalo. Pribil sem trden klin, zvezal obe nylonki, Peter se je navezal in pričel sem ga spuščati. Odločil sem se za ta način, ker sem ju tako lahko spustil 70 m v enem raztežaju. Peter se je ustavil ob koncu spuščanja, navezal sem Mišel in jo spustil do Petra. Vzel sem iz nahrbtnika drobno perlonko, zvezal vse tri vrvi in vpel drobno perlonko. Hiteti smo morali, če naj do teme opravimo vsa spuščanja in zato sem moral tvegati obtežitev pomožne vrvi. Ovil sem si Prusika v sedež med noge in se spustil navzdol. Dvakrat sem se spustil na ta način, potem me je prijel strah. Nisem več zaupal 6 mm-perlonki, predaleč doli je bila lepa dolina. Spuščal sem se raje na obeh nylonkah po 35 m. Do police pod skalaškim stebrom smo bili ob dvanajstih.

Peter in Miša sta stala ob konservi in gledala v tla. Pogledal sem konservo. Bila je skoraj prazna.

»Peter je rekel, da ne upam piti te vode,« je rekla kakor v obrambo ali kakor da bi ji bil morda že kaj očital.

»In ker sem jo upala piti, jo je pil tudi on.«

Izredno dobro je prenašala žejo. Že drugič sva izpila s Petrom njeno čutarico, to je bil menda edini požirek, ki ga je naredila iz konzerve.

»Ja, kaj sta vendar mislila, ali ne vesta, kaj je tifus, Miša, kakšna boš brez las?«

»Saj je vseeno, sedaj je, kar je, sicer je pa vprašanje, če bomo sploh kdaj prišli tu dol.«

Od neprestanega trenja so mi pordele dlani, krvavordeči žulji so popokali, še ena muka več.

Najtežje je bilo spuščanje skozi kamin. Miša je že težko stala ob klinu na eni nogi, moral sem se odvezati, da sem izvedel manever zaradi zvezanc vrvi skozi dva klina in plezal sem nenavezan nad stometrskim previsom. Strah mi je stiskal srce, toda eden mora izpeljati boj do konca in »heroj«, ki se je znotraj tresel, tega na zunaj ni smel pokazati.

Miša je zgubljala živce, predolgo je trajalo vse skupaj.

»Pusti me, da se vržem doli, ne muči se z menoj.«

Vedel sem, da je človek v obupu sposoben storiti neumnost, zato sem instinktivno »poškilil« na njene vezi.

»Vse bo v redu, samo še dolgi previs, potem bo lažje.«

Ko je bilo vse nared, je šlo hitro navzdol, le zase sem, izmučena reva, že z muko vlekel vrv nazaj navzgor. Toda človek v sili vzdrži neverjetne napore.

Tedaj se je oglasil glas iz okrešlja Pod Srcem:

»Kje ste?«

»Dve sto višinskih metrov nad Srcem.«

»Ali rabite Mariner ali Gramminger?«

»Nič ne rabimo, sestopamo, samo žejni smo.«

Šli so nam nasproti, tokrat sposobni in pametni ljudje. Nekoliko nad Srcem smo se sešli, izpil sem na dušek dve čutari vode, pol ure kasneje še dve.

Spoznal sem žejo.

Miss Fanny S. Copelandovi

o b njeni devetdesetletnici

(roj. 27. IX. 1872)

EVGEN LOVSIN

Naj bodo naslednje vrstice napisane v čast gospe Fanny S. Copeland S. Barkworth, nekdanji lektorici za angleščino na ljubljanski univerzi, sodelavki pri jugoslovanski delegaciji v prvi svetovni vojni, in naši zvezi z njeno domovino do današnjih dni, alpinistki in pisateljici, ljubiteljici gora, posebej naših ljudi in krajev, ki jim je lepote in zanimivosti širila po vsem angleško govorečem svetu.

Naslednje vrstice naj bodo nekaj dopolnila tistim temeljitim in podrobnim izvajanjem, ki jih je objavil za njeno osemdesetletnico v letu svoje smrti planinski esejist in monograf dr. Arnošt Brilej.* Tam je postavljena gospa Copeland na častno mesto, ki ji gre v vrsti odličnih propagandistov naših gorá in gorjancev.

Če bi pogledali prav v globine njenega od človeških radosti in bridkosti zvalovanega srca, bi našli sončen napis sonarodnjaka pesnika Byrona: »Gôre, kjerkoli se dvigajo, so mi postale prijateljice!« Prisluhnila je nasvetom svojega

* Labodji spev dr. A. Brileja, Angleži in naše gore, Pl. V. 1953.

očeta, planinca in profesorja astronomije dr. Ralpa Copelanda, ko je pripovedoval o svojih potovanjih v daljnje Ande in še malo poznani Balkan in nič manj ni dojela besed svojega sorodnika po materi, znamenitega himalajca Toma Longstaffa: »Julijci, cilj mojega največjega hrepenenja ... tam se potopiš v resnični 'Irrgarten', tam uideš samemu sebi ...!«

Ko sem jo obiskal v njenem majhnem bivališču sredi Ljubljane, je bila izredno hvaležen »objekt intervjuja«. »Ne verjamem v to grmado let, to je samo statistika«, je s hladno toplino svojih živahnih oči odvrnila od sebe starčevska razglabljanja. Menda je le res nekaj na tisti puščici, ki pravi, da sta na svetu le dve laži: mala laž in pa statistika, me misel preblisne in spet potrpežljivo prisluškujem nadaljnjemu žuborenju njene pravilne angleške slovenščine.

»Rojena sem v Birru v centralni Irski. Čeprav je oče simpatiziral z Irci, mati pa se je postavila odločno na angleško stran, se imam za Škotinjo.«** Samo ne recite ji za božjo voljo: Angležinja, to bi bilo še huje, kakor če bi Jožetu Čopu rekel na primer kak Francoz v Grenoblu pod la Meije (Lamež), da je Hrvat ...

»In tako sem 'konservirala' nekaj sposobnosti in življenjske sile od svojih staršev. Veste, sem iz krajev Shakespearejevega Macbetha, Malcolm je prodal Škote Angležem.« Spomnim se na Župančičev prevod te sijajne tragedije častihlepnosti pred tisoč leti, ko se je škotsko plemstvo pobijalo med seboj in klicalo Angleže na pomoč.

»Iz Birra smo se preselili najprej v Dublin in potem v Aberdeenshire na Škotsko. Tu sem odrasla, tu me je oče jemal na male gorske izlete, tu sem nehote preplezala stometrsko steno na Kincardineshire, na katerem je znamenit gradič Dunnotter Castle nad morjem.« Sliko ima še vedno na svoji pisalni mizici.

Gospa Copeland tako-le opisuje svojo domovino.

»Tiha in pokojna je škotska pokrajina, tihe in mirne so gorske doline ... «
»Kar ubija človeka v severni zimi, to ni mraz, to je mrak. Celo v Edinburghu je tema do devetih dopoldne in zopet ob treh popoldne. Če pa se pridruži še megla, potem res ne moreš govoriti o 'belem dnevu'. Ko pomlad preganja zimski somrak, ko dnevi rastejo, rastejo, se človeški organizem napaja z lučjo — kakor na jugu s toploto — da se je ne moreš nasititi.«

Škotska ima svoj podaljšek na sever ... Tu sta dve skupini severnih otokov: Orkney in Shetland. Firth of Forth, oporišče vojne mornarice, še dalje so Aberdeenci, najbolj skop narod na svetu ... No, težko se pride do denarja v teh krajih ... Sem so poslali srbsko mladino za prve svetovne vojne, ne daleč je grajščina, kjer je bil Meštrovič večkrat gost lady Cowdray.

»Tudi pri nas so bili pastirji in rokodelci naših gorskih vasi očetje angleške alpinistike in ne kak Wordsworth.«** Namignila je — verjetno nehote — na naša proučevanja začetnikov alpinistike, gorskih vodnikov v širšem pomenu besede. Idejo, pesniško besedo pa prepustimo med prvimi v Julijcih Kugyju, Tumi in drugim.

»Tam gori na Orkneyu se zliva — v kratkem poletju — večerna zarja z jutranjo ... Znajdem se v fantastičnem svetu, morje in nebo sta ena sama biserna obla ... vse je svetlo, polno bele luči, vendar nikjer sonca ne lune. Luči od nikoder in vendar povsod. Človek bi ljubil ali ubijal ali ...«

** Dr. Brilej jo ima v cit. članku za Irko.

* F. S. Copeland, Orkney ali izlet na Škotsko, Pl. V. 1931.

** William Wordsworth (1770—1850), pesnik, začetnik angleške romantike in 'religije prirode', ki je dvignil turistiko h kultu izobraženega zdravega človeka.

Z nič manjšo ljubeznijo in občudovanjem, z nič manjšo predanostjo ne govori gospa Copeland o svoji drugi — slovenski — domovini.

Tista muhasta usoda, tiste rojenice ob zibelki, prav nič ne sprašujejo človeka, kaj in kam bi rad ...

»Kaj je vas, gospa, privedlo k nam?«, potisnem vprašanje med njeno pripovedovanje.

»Študirala sem filologijo in petje v Berlinu in Londonu. Moj profesor je bil doma iz Pirana Randegger. Rad bi bil Italijan, a je pretrdo izgovarjal blaglasno Tartinijevo govorico. Težke razmere so me prisilile, da sem se poročila s človekom z juga — Angležem — in imela troje otrok, najprej sina, potem dvojčke, sina in hčer, vsi so preskrbljeni. Starejši sin je državni uradnik, letos me je obiskal v Ljubljani moj mlajši sin — agronom. Ko sem ostala sama in se poskušala preživljati z glasbo, sem se seznanila s pomočjo ruskega violinista Zahareviča s Srdjanom Tucičem, zagrebškim dramaturgom. Zahareviča sem spremljala na klavirju na javni produkciji. Tako sem prišla v stik v letih prve svetovne vojne z nekaterimi člani Jugoslovanskega odbora v Londonu: Trumbićem, Vošnjakom, Marušičem, Pitamicem itd. Zadnja dva sta mi predlagala, naj bi po vojni prevzela mesto angleškega lektorja na univerzi v Ljubljani, ko bo seveda ustanovljena. Poznala sta me prav dobro, saj sem kot ena izmed tajnic odbora prevajala jugoslovansko politično gradivo za propagando jugoslovanske ideje med Britanci ... Saj veste, na Zahodu je imela habsburška hiša še mnogo prijateljev, sorodnikov, poslovnih in političnih zvez. Nisem se mogla takoj odločiti za novo službeno mesto. Pozneje so poslali Tržačana Lašiča k meni, naj me poskusi pregovoriti. Pripovedoval mi je o prirodnih lepotah Slovenije, pokazal mi je razglednico Ljubljane z ozadjem Kamniških planin.

Vprašam ga, ali so te gore umetne kulise ... Ali so resnične? Potem ga še vprašam, če se gre lahko plezat v te skale ... Vidite, te gore so odločile.«

Pa ja niso pogledale rojenice, če je v drobnem, mladem srcu zametek Longstaffovega hrepenenja ...

Gospa Copeland je mnogo delala za Slovensko Matico, prevajala v angleščino, pisala v angleške časopise, predavala o jugoslovanskih gorah v Angliji in na Škotskem in vabila britanske turiste v Slovenijo. Prvo leto jih je prišlo šest, potem vsako leto več. Leta 1932 in pozneje je prišlo proučevati slovenske gorske kraje osm skupin Le Playjevcev. Zanimive stvari so pisali, ko so si odgovarjali na vprašanje: »Čemu smo prišli v to čudovito deželo?«

Mnoge znamenite Angleže, ki so prišli k nam na njeno pobudo, omenja Brilej v cit. članku, tu omenimo, ker ga Brilej nima, znanega biologa in pisatelja Juliana Huxleyja, ki je preživel nekaj lepih dni v Kamniški Bistrici. Naša slavljenka je bila v stalni zvezi s svojim pokojnim bratom, tudi navdušenim planincem, Rihardom, katerega poročila o planinstvu v kanadskih Rocky Mountains in Mc Chartyja ekspediciji na Mount Logan (5936 m) v Alaski je objavljala v Planinskem Vestniku.

Včlanila se je v Ljubljansko »Skalo« in se sprijateljila z mnogimi planinskimi tovariši. Na Novega leta dan leta 1923 je šla s Prevcem in Hudnikom čez Kot na Kredarico. Njen stari, dobri cepin — tam v kotu samuje že nekaj let — je ostal pri Hudniku v časteh, ko mu je varljivi led pod snegom porušil ravnotežje ... Plezala je z Martelancem, Mihom Potočnikom, De Reggijem, ki ga je skala ubila in ji je ostal »ena sama rana v srcu«, z Jožetom Čopom, ki ji je tudi pred nedavnim pri osemnosemdesetih letih precej pomagal privleči se na Triglav ... Tovariši, čast komur čast: starostni rekord na sivem očaku!

Gospo Copeland vežejo mnoge, mnoge vezi z našo najboljšo plezalko in planinsko pisateljico Miro M. Debelakovo in njenim možem Edom Deržajem. Z Debelakovo sta presmučali pot z Menine na Veliko planino, mikavno pot, kjer se »luči igrajo v čistem zraku in samoti...«, kjer »videz vara kakor pri ljudeh«. Ker so leta 1935 Debelakova, Deržaj in Copelandova zgrešili Kalteneggerjevo smer na Veliko Ponco, so morali najti novo smer, prvenstveno! Vsi trije in alpinist Weddeburn so tam daleč na severu, v škotskih gorah, vklesali v samotni vrh Ben Nevis novo smer in ji dali ime »slovenska smer«.

»Bila sem skoraj na vseh vrhovih slovenskih snežnikov, na mnogih večkrat, bila sem prva z Debelakovo in Deržajem v Prokletijah, v Kosmetu in smučala v skopski Črni gori, v štiridesetih letih nisem rada zapravila prostega dne in še danes so mi gôre prave prijateljice.«

Za angleško govoreči svet je gospa Copeland leta 1931 napisala knjigo o naših gorah: »Beautiful Mountains in the Yugoslav Alps« (Lepe gore v Jugoslovanskih Alpah). »Prava dragocenost nam je knjiga zaradi tople simpatije, ki jo izraža pisateljica, ne samo do našega gorskega sveta, temveč tudi do naših ljudi.«* Prisojnik je gospa Copeland v tej knjigi krstila za Ciklopa, Enookega, kakor je Lovšin svojčas imenoval Jalovec s fantom od fare, pa menim, da bosta oba za dolgo ohranila ta pridevka!

Z Debelakovo sta izdali leta 1936 knjižico: »A Short Guide to the Slovene Alps«, kratek vodnik po slovenskih Alpah. Z bogato vsebino kaže »vso praktično preizkušnost in predmetno znanje obeh odličnih pisateljic, teh svojevrstnih, samoniklih planinskih posestrim visoke kulture, doslednje volje in jasnega, naprej obrnjenega pogleda.«**

»Pred nekaj dnevi je bil dr. Drago Marušič pri meni. Saj veste, poznamo se še iz prve svetovne vojne. Govorila sva o vodniku po slovenskih visokih gorah, preglednem in poučnem v angleškem jeziku in za angleško govorečega turista.« »Menim,« sem ji odvrnil, »da bi bil dragocen pripomoček tujskemu prometu pri nas in v prid plačilni bilanci našega gospodarstva.«

Ne bi rad zašel v naštevanje številnih zvez z inozemstvom, člankov in drugih publikacij slavljenske, ki jih je Brilej vestno in sistematično zbral v že omenjenem članku.

Čeprav se zavedam, da bi bilo zanimiveje opisati naše planinske zveze z Britanijo po letu 1953 (dr. France Avčin in drugi vedo veliko več o teh stvareh), nadaljujem z življenjepišom gospe Copeland: Leta 1938 jo je poslal dr. Marušič v London s prošnjo, naj pove na vplivnem mestu, da v Jugoslaviji zatrdno računamo z vojno proti Hitlerju. V Britaniji je bil na vladi omahljivi in boječi Chamberlain. Obiskala je torej članico parlamenta gospo Ireno Ward. Obljubila ji je, da bo vse sporočila L. S. Ammeryju in W. Churchillju.

Leta 1941 so jo Nemci že prvi dan zaprli v šentpetersko kasarno. »Jutri boste ustreljeni,« ji je dejal gestapovec. »To bomo videli,« je odgovorila. Ko so čez dva dni prišli Italijani, so jo — zelo ljubeznivo — odpravili v Bibbieno pri Firenci, kjer je prišla v stik z mnogimi antifašisti. Po vojni, ko je v Londonu spet zaprosila za vrnitev v Jugoslavijo, jo je takratni jugoslovanski poslanik Velebit objel in ji prvi želel dobrodoščilo.

Torej vendar enkrat konec tiste »nostalgije alpine«:

»Gore, daljnje in resnične, kdaj vas bom videla spet z očmi, ki pešajo od čakanja in hrepenenja?«

* Kritika dr. Helene Tominšek, Pl. V. 1931.

** Kritika dr. Josipa Tominška, Pl. V. 1936.

Danes srečate slavljenko v Kamniški Bistrici, v Logarski dolini, morda celo v Vratih in na Okrešlju. Danes se spet pogovarja s preprostim človekom, ki je isti na Skotskem in pri nas, s tistim »pravim drvarjem, ki ga poznamo, odkar smo čitali našo prvo pravljico« in opazuje Bistrico, »ljubko vodico, kako drvi in se s soncem igra skrivalnice.«

»In tako sem — že spet deset let v Ljubljani. Veliko spominov me veže na to deželo, večji del svojega življenja sem privezala na njene ljudi, na zanimivosti in lepote. Še vedno delam — čeprav sem v pokoju — in pripovedujem svojim rojakom, da je v Jugoslaviji lepo živeti,« je končala gospa Copeland svojo življenjsko izpoved.

Ob 40-letnici SPD ste, gospa, po angleškem običaju zaželeli društvu še mnogo lepih povratkov rojstnega dne. Tudi mi planinci vam želimo še mnogo srečnih let, hvaležni za vse, kar ste storili za našo domovino!

Karnijske Alpe

DR. VIKTOR VOVK

Nadalj. VI. pogl.

Veliko so pisali o destalinizaciji in glej, oni dan je bilo v časopisih, da so Bolgari goro Stalinvrh prekrstili v Musalo. Toda kakšen Stalinvrh, od kdaj Stalinvrh, ko pa je Músala, staroslavni Musala, naš Musala, če smo Balkanci, najvišji vrh vsega Balkana, 80 metrov ima več ko Triglav. Musala se je imenoval, kar pomnijo ljudje. Pač turško ime, a zveni mi sladko za ta odlični, daleč od hrupa sveta stoječi vrh, ki naju nanj veže, kajnoda, Stanko, toliko lepih, pa še kako lepih spominov.

Takih in podobnih imenovanj in preimenovanj bi se dalo navesti še veliko več. Ali je bil Stanič tudi na Biveri? Pomniti moramo, da so pisali včasih Clapsavon za vse pogorje, za Clapsavon in Bivero skupaj. Star italijanski zemljevid, na njem še stoji »Ilirija«, ima na ustreznem mestu zapisano samo Clapsavon za vse tisto gorstvo.³⁹ V Levasscurju se naštevajo gorske skupine in vrhovi. Med gorami okoli Tumeča, Alpes de Tolmezzo, je naveden samo Clapsavon, nič Bivera. Tudi na topografični skici je samo Clapsavon zaznamovan.⁴⁰ Še v sodobnem Hochtouristu nosi naslov poglavja Monte Clapsavon — Vesperkofel. Dovolj se piše o njem. Bivera se v knjigi spominja precej skromno, takole zraven, pa v drobnih črkah.⁴¹

Mislím, da velja še danes pri tilmentskih Furlanih Clapsavon za vse skupaj, kakor pravijo v nemškem Saurisu Vesperkofel, Bejšprkogl, kar počez za oba vrha. Sliši se za samo Bivero pri Nemcih tudi Kogl in Kofel, pri Furlanih Pala, tu in tam pa je Pala samo Clapsavon.⁴² Ni enotnosti. Še manj je je moglo

³⁹ Zemljevid je v velikem merilu. Na njem se glasi Belo jezero, Weissensee na Koroškem: Lago Veissen. Prav na desnem robu karte sta še Podklošter na severni in Podkoren na južni strani gorovja, ki je tu zapisano: Krainberg (za današnje Karavanke).

⁴⁰ F. Levasseur, »Les Alpes et les grandes ascensions«, Paris, 1889, str. 363, 369. Članek: »Les Alpes Carniques« je napisan kot se v uvodu omenja, po podatkih Gioy, Marinellija.

⁴¹ »Der Hochtourist in den Ostalpen«, VIII. zvezek, 1930, str. 130.

⁴² Pala pomeni ital. lopata, ladinsko pa travnik, senožet, v strmem svetu.

biti v Staničevih časih, pred kmalu poldrugim stoletjem. Po mojem je Stanič opravil turo s furlanske strani, iz Tilmentske doline. Po isti poti se je tudi vračal z vrha. Ni sestopil na Sauris, ki je moral biti tiste čase prava volčnica.

Zanimiv in hkrati podučen je zaradi ugotavljanja prvoprstopništva v gorah sploh za ocenjevanje podatkov alpinističnega zgodovinopisja primer s Cima dei Preti, 2703 m, najvišjim vrhom Clautanskih Alp. V zadnjem četrtletju prejšnjega stoletja so list za listom sestavljali veliki zemljevid »Carta d' Italia«. L. 1889 je izšel list Perarolo.⁴³ Šele tu je bil označen blesteči snežnik z imenom, ki ga še danes nosi, Cima dei Preti, in ob imenu je zapisana nadmorska višina. Dotlej se ni vedelo ničesar o kakšni gori Cima dei Preti, še manj je kdo vprašal, koliko je visok ta postavni vršac.

Utterson Kelsö je v opisu svojega vzpona na Duranno pač omenil neki bližnji vrh in tudi pripomnil, da je le-ta višji od samega Duranna. Pisal je tudi, da so mu pastirji iz doline Montina pripovedovali, da mu pravijo Cima di Bosconero.⁴⁴ Več pa ni mogel Kelsö ničesar poizvedeti o tisti nedognani in nepoznani, čeprav visoki in višji gori.

Po karti »Perarolo« je Marinelli posumljal, da je za Cima dei Preti višina previsoko zapisana. Posvetoval se je s Ferruccijem. Odpravila sta se na pot in prišla na vrh v domnevi, da imata v žepu prvenstveno turo. Pa sta se motila. Ferrucci je turo opisal in je opis dobil v roke Dunajčan dr. Karel Diener, poznavalec območja, ki je primerjal — in to seveda z nemško temeljitostjo — Ferruccijev opis vzpona na Cima dei Preti z opisom nekega M. Holzmann, ki pa je bil poročal o svojem vzponu na Cima Laste, 2555 m, vršino v istem gorovju.⁴⁶ Diener je ob tem pregledu spoznal, da Holzmann ni bil na Cima Laste, marveč na Cima dei Preti, in šele ko so spričo pomislekov, ki jih je bil iznesel Marinelli za to goro zaradi višine, označene na karti »Perarolo«, organi geografskega vojnega zavoda ponovno merili in tako prišli do končne ugotovitve 2703 m, se je moglo v alpinistični literaturi utrditi, da je Cima dei Preti najvišji vrh gorovja, ki ga danes poznamo pod imenom Clautanske Alpe, Karnijske Predalpe, in da je bil na njem prvi turist ali prvi pristopnik prav M. Holzmann.⁴⁶

V severnem delu Karnijskih Predalp, južno od škrbine Forcella Scodovacca, strmi nočeto belih kamnov nedopovedanih oblik v jasno modrino neba. To je gorovje Monfalconi, Monfalcon di Montanaia, Monfalcon di Cimoliana, Monfalcon di Forni in še drugi. Ni dolgo, kar še niso poznali posameznih imen,

⁴³ Perarolo, mestece ob Piavi, v pokrajini Belluno.

⁴⁴ Cima dei Preti = gora duhovnov, Bosco nero = črni gozd. Cima di Bosconero, pod goro so ostanki starih planin, Casere di Bosconero. Tu opisane podatke sem povzel iz članka Arturo Ferrucci: »Le Prealpi Clautabe« v »Bollettino del C. A. I.« za leto 1891, Turin, 1892, str. 264—286, posebno str. 281, 282. Arturo Ferrucci iz Vidma, veliki, neutrudni raziskovalec in odkritelj furlanskega alpskega sveta, je bil skoz dolga desetletja poleg Marinellija duša bogatega in plodovitega delovanja v furlanskih gorah. Več vrhov je kot prvi prelezal in mnogo je objavil iz gorá svoje ožje domovine. Ko je dopolnil 80 let in je še zmerom zahajal v gore, je Berti rekel o njem: »Ferrucci, vedno čili osemdesetletnik Ferrucci, vseh nestorjev nestor...«

⁴⁵ Od juga na sever se vrstijo, če pustimo na strani manj znatne vzpetine, drug k drugemu: Duranno, Cima dei Frati, Cima dei Preti in Cima Laste. Ti so glavni vrhovi v ožji skupini Duranno. Kelsö je bil na Duranno 22. 7. 1874, Holzmann na Cima dei Preti dva meseca kasneje, natančno 23. 9. 1874.

⁴⁶ Za nadrobnejše podatke gl.: »Alpine Journal«, 1875, 264; K. Diener: »Österr. Alpenzeitung«, 1891, 274; Arturo Ferrucci: »In Alto«, 1890, 99, in 1891, 2; Giov. Marinelli »In Alto«, 1891, 17 in 27; Mantica: »In Alto«, 1896, 36; Steinitzer: »Zeitschrift des deu. u. österr. A. V.«, 1902, 322.

Monte Biviera in Monte Clapsavon s planine Mediana

Foto dr. J. Orožen

vsemu se je kratko reklo: Monfalcon. Dokler ni bil natisnjen list »Pramaggiore« za veliki zemljevid cele Italije, »Carta d'Italia«, je bilo razen imena Monfalcon v vsem tistem gorstvu vse, prav vse neznano: zemljepisna lega, imenoslovje, višine. Živ krst ni vedel ničesar o tistem edinstvenem kosu tujega sveta. Leta 1891 sta Ferrucci in njegov tovariš splezala na Monfalcon di Montanai, v skupini najvišji vrh. Kmalu po tistem je svet prvikrat slišal imena tamošnjih dolin in gorá.⁴⁷ Potem so začeli prihajati Nemci, Avstrijci, kakšen Anglež. In s Slovencem Slovenka, ko je tudi nam napočil čas.⁴⁸

Da končam te povesti, še nekaj o Pelmu, Monte Pelmo, Sass de Pelf,⁴⁹ 3168 m. Kakor suvereno, nad pozemeljski vrvež vzvišeno veličanstvo, se ta čudovita grmada mogočno dviga iz koncev troje dolin v sinje višave. Samemu Tizianu se je zdel Pelmo pred vsemi drugimi vreden, da ga je šel slikat. Zakaj resnično, pa vsi tako pripovedujejo in pišejo, nima ta veličastni kamen, ta veli-

⁴⁷ G. Marinelli: »Guida della Carnia«, II. izdaja, 1906, str. 440.

⁴⁸ Mira Marko Debelakova in Edo Deržaj. Gl. članka Debelakove »Cresta Brica«, PV 1929, str. 281—283, in »Carnia«, PV 1932, str. 221—225, 241—251. Gl. tudi Wolfgang Herberg: »Die Karnischen Voralpen (Le Dolomiti d'oltre Piave)«, »Österr. Alpenzeitung«, Dunaj, 1959, str. 87. Piše o »mamutski turi« navze Debelakova—Deržaj s tremi bivaki in pristavlja: »Kdor je videl ta grozljivi greben in dostop skozi divje zaraščene stene dolenje doline Compol, ta mora občudovati podjetnost in neustrašnost te naveze.«

⁴⁹ Monte Pelmo v Vzhodnih Dolomitih. V dolini Zoldo, eni izmed treh njegovih vznožnih dolin, mu pravijo Sass de Pelf. Sasso, narečno sass = kamen, stena, vrh.

čina med dolomitskimi snežniki, s svojo razpeto podobo v vseh Alpah sebi enake. Kar sem sam videl gorá, jim brez pomisleka pritrdim.

V priročni alpinistični literaturi stoji, da je bil na Pelmu prvi, leta 1857, naravoslovec John Ball, Anglež, po rodu Irec. S svojim uspehom na Pelmu je Ball začel alpinistično dobo Vzhodnih Dolomitov⁵⁰ in hkrati sprožil misel za ustanovitev angleškega kluba, Alpine Club, ki mu je bil tudi prvi predsednik. Ob stoletnici vzpona na Pelmo so Ballov spomin tu in tam svečano počastili, tako zlasti v Italiji in še posebno v Dolomitih pa v samem območju proslavljene gore. V planinski koči »Rifugio Venezia«, ki je bila po vojni na novo postavljena, so slavili veliko slavlje in veličali pogumnega in zaslužnega Angleža. Spominski govor je imel domačin, alpinist Angelini,⁵¹ ki je s poudarkom izjavil, da je imel Ball brez dvoma predhodnike na Pelmu, potem pa v govor vpletel odstavke izvirnega Ballovega poročila. Iz Angelinijeve objave izvemo, da je Balla spremljal na Pelmo vodnik, kmečki človek iz doline, čigar ime pa je Ball do konca zamolčal in se Angelini te okoliščine ne dotika, ker očitno ni želel zmanjšati Ballove veljave. Kajti Ball piše o vodniku, da se je po poti na kočljivih mestih obotavljaj, njega, Balla, brez potrebe svaril in ustavljal, z njim še prehodil klasično, značilno polico, ki jo danes poznamo z imenom Ballova polica, se še prerinil skoz proslulo luknjo, »Passo del Gatto«, mačji preskok (Ball je imenoval tisti nenavadni prehod »pons asinorum«, oslov most), tedaj se še tam skozi pretisnil, zgoraj pa, po vevnici,⁵² tako pravi dalje Ball o vodniku, da je začel kar bridko tarnati, da ne kaže iti naprej in se ustavil, zapustil Balla ter se sam vrnil v dolino. Ball je rinil naprej v strmino in dosegel vrh. Sam, od vseh prvi. Takšno je sporočilo, ki nam ga je zapustil.

Sam Ball pripoveduje, da so bili dolinci na daleč znani kot strastni, iznajdljivi in drzni lovci na gamse. In naprej piše Ball, seveda zelo previdno, na rahlo da so že kar pomnijo ljudje po dolinskih naseljih poznali štiri smeri, po katerih so v zalezovanju gamsov plezali v Pelmo in mogoče tudi doszczali njegov zračni vrhunec. Po dolinah ni nihče pomišljaj, vse je vedelo, da so bili lovci, pa ne samo eden in ne samo enkrat, že pred Angležem na vrhu njihove česčene gore. O dolgih zimskih večerih so se pod napami na toplih ognjiščih pogovarjali o drznih podvigih neustrašnih fantov in mož, teh iz svoje ter onih

⁵⁰ Dolomitov pa takrat pravzaprav še ni bilo. Dieudonné Sylvain Guy Tancredi de Gratet de Dolomieu, francoski geolog in rudinoslovec (1750—1801), je proučeval kemično sestavino in oblikovalne sile grintavca, kamenine, kasneje po njem imenovane dolomit. Današnje Dolomite so v onih časih poznali z nazivom Južne Tirole, Benečanske Alpe (Alpi Veneziane), in to ime je v svojih spisih rabil tudi Ball. Leta 1864 je izšlo slavno delo J. Gilbert in G. C. Churchill: »The Dolomite Mountains«, in tukaj je bilo prvokrat razglašeno ime za tisti izreden, tako zelo poseben alpski svet.

⁵¹ Lepo sestavljen, v mnogočem temeljito dokumentiran govor je objavljen, Giovanni Angelini: »Per il centenario della salita di John Ball sul Pelmo«, »Rivista Mensile«, C. A. I., 1957, str. 355—366. Angelini je bil že prej napisal zanimiv članek: »Contributi alla storia dei monti di Zoldo« (prispevek k zgodovini Zoldanskih gorá), v »Le Alpi Venete«, 1949, IV; 1950, I, II, III. Skrbno in natančno je v članku obdelana snov, tematika okoli gorá nad dolomitsko dolino Val di Zoldo v prvi vrsti gore Pelmo, Sass de Pelf, ki se prav iz konca te doline dviga v višave. O vprašanju prvih pristopov na Pelmo je še razpravljaj dr. Enrico de Lotto: »La conquista del Pelmo« (osvojitve Pelma), »Rivista Mensile«, C. A. I., 1951, str. 341—345. Je pa bilo o zgodovini vzponov na ta prečudni dolomit zelo veliko napisanega.

⁵² Ko je turist prehodil Ballovo polico, pride v odprt, gruščast svet, v nekakšen snežniški dol, ki se v slovstvu imenuje »Il Vallone del Pelmo«. Pri domačinih je ta dol »van« v tej ter »vant« v drugi dolini. Van, vant = vevnica. Pravijo, da spominja dol po obliki na vevnico, hišno pripravo (Enrico de Lotto, n. m., str. 341).

Pianina Dimon, v ozadju Monte Cojjians

Foto C. Prato

iz drugih, sosednih dolin. Vedeli so za imena in so sodil sproti, kdo je bil, četa ali oni, večji junak.⁵³ Berti pa je za čudo v prvi izdaji vodiča o Vzhodnih Dolomitih izrekel: »Pred Ballom je kak domač lovec v zalezovanju gamsov prehodil police in prišel še gor v vevnico, vendar ne kaže, da bi si bil kdo upal prav do vrha. Ball je sam prišel na vrh. Vodnik se je bil ustavil malo näd ledenikom.⁵⁴

Toda Bertijeva sentenca ni mogla zaustaviti velike razprave. Nasprotno, zdaj so šele začeli močno vrtati po vprašanju, kdo je bil domačin, ki je spremljal Angleža na Pelmo. Obhodili so vse doline in popraševali od hiše do hiše. S posebno vnemo se je vrgel na delo domačin, izobražnec de Lotto, sam alpinist, ki je do dobrega poznal svoje gore pa najbolje še Pelmo. Primerjal je narečja in domače izraze iz ene ter iz druge doline in po imenu »van« za vevnico, ki ga je bil očitno po govorjenju vodnika sam Ball zapisal v svojem poročilu, je mogel najprej do nedvomnosti ugotoviti, iz katere od treh Pelmovih dolin je bil vodnik doma. Zatem je pregledal po tisti dolini občinske in cerkvene knjige, arhive in kar je bilo sploh pisanega pa tako spoznal in ugotovil, da je vodil Balla na njegovi prvenstveni mož po imenu Giovanni Battista Giacin.⁵⁵ In piše zdaj de Lotto, da je Ball vedoma in namerno zamolčal Giacinovo ime, hoteč sam

⁵³ Marsikdo je bil izobčen iz cerkve, ker se ni pokoril župnikovi prepovedi, naj ne tvega življenja po lovih na volkove ali medvede, piše de Lotto, n. m. Nekaterim so dajale občine izredna dovoljenja za lov na medveda in volka.

⁵⁴ Antonio Berti: »Le Dolomiti Orientali«, Guida dei monti d'Italia, Milan, Fratelli Treves, 1928, str. 145.

⁵⁵ Po domače Sgrinfa, roj. v Peaio di Cadore 10. 10. 1826, umrl v S. Vito di Cadore 16. 1. 1886. Po poklicu je bil gozdni čuvaj, a na glasu kot dober poznavalec Pelma in so ga imeli posebno Angleži prav za Pelmo za vodnika. Na Antelao, ki je onstran doline in je za slabih 100 m višji od Pelma, so spremljali tujce drugi vaščani.

sebi ohraniti čast za izredno dejanje, obenem slavo angleškemu imenu za ime-
nitno prvenstvo Angleža. Prav to, kar piše Ball o slabostih vodnika, češ da ga
je spotoma svaril in opominjal, da se je na težjih mestih preplašen ustavljal,
— prav te okolnosti so za presojo značilne: Giacini je dobro poznal pot, vedel
je natančno za kočljiva mesta, ki mu je bilo plezanje užitek in razvedrilo. Na
takih mestih je Balla poučeval, kako se naj drži, kako naj stopi in prestopi,
da bosta z veseljem dosegla nameravani vrh. V tistih časih ni mogel reven
gorjan, domačin spod Pelma, razumeti odličnega gospoda iz daljne Anglije,
ki se je gnil za prvenstvo v njegovem siromašnem gorskem svetu. Vodnik je
bil praktičen človek, po njegovem je bilo vredno tvegati samo v zalezovanju
bežeče divjadi. Bil je previden vodnik, ki mu je bila na skrbi zgolj usoda
neznane tujca. Toda Ball mu ni dal, da je z njim prišel do vrha, in niti s tem
ga ni poplašal, da bi si bil zapomnil njegovo ime.

Skromni Giacini je storil veliko dejanje pa utonil v pozabljenju. Ostal bi
bil v temi, če ga ni obudil de Lotto, ki sta mu bila pri srcu rojakova čast in
veljava. Pa kdo ve koliko je na svetu še takih brezimnih, v pozabo izginulih
junakov!

Že pred Ballom je domačin, čigar ime nam je ohranjeno, našel visoko v
Pelmu pod preveso okostje človeka in ob njem kotliček, razjeden od rje...⁵⁶
Pred Ballom je živel tudi Oger Viljem Fuchs, geometer in upravnik rudnikov
v Agordu. Spisal je knjigo »Die Venetianer Alpen«, kjer je zelo natančno
opisal goro Pelmo, predvsem glede na njene geološke posebnosti, in podprl
svoja učena izvajanja s številnimi kartami in skicami, prvimi, ki so nam s tega
področja znane. Vsa dolina je vedela, da je bil Madžar prav na vrhu Pelma,
a njemu pa ni bilo mar, da bi nam bil zapustil kaj pisanega tudi o samem
pohodu.⁵⁷

Zdaj pa smo že v drugačnem vzdušju. V starih časih je imel veljavo samo
turist gospod, njegov vodnik je ostal pri vseh zaslugah anonimni. Zdaj gle-
damo drugače na te stvari. Zanimivi so nam tudi vodniki. Včasih celo samo
oni. Saj so le gorski vodniki možje kakor Rébuffat, Bonatti, Maestri, če ime-
nujem samo te tri. In tako je nanese, da je v tretji izdaji Bertijevega vodiča
nekoliko retuširana zgodba o Ballu samohodcu in njegovem plašljivem ali
slabotnem vodniku. Kajti zdaj je takole zapisano: »Na vrh Pelma je prvi dospel
Anglež John Ball z lovcem domačinom. Že prej so se lovci iz dolin v zalezov-
vanju gamsov prerinili po policah gor v vevnico, tako tudi upravitelj rudnikov
v Agordu Fuchs v svojih geoloških študijah, vendar obstaja dvom (dvom bolj
za da kakor za ne), če je od vseh njih kdo dosegel sam vrh. Vsekakor pred
Ballom nihče z alpinističnimi smotri.«⁵⁸

Tako so se predli in se še predejo okoli vprašanj zaradi prvih pristopov
v gorah nejasnosti, zmede in dvomi. Naš Stanič pa je deloval še v brezvetrju.
Tokrat še ni bilo teh bojev. Hodil je po furlanskih gorah načrtno in po tihem.
In si je sam nizal svoje uspehe.

⁵⁶ Ime mu je bilo Belli Battista Vecchio, roj. 25. 9. 1792, umrl 10. 3. 1880. O
njem je šel glas po dolinah, da je bil prvi na vrhu Pelma. Bil je nenavadno drzen,
prvi med vsemi lovci. Govorili so, da je ni stvari na svetu, ki bi imel strah pred njo.
Nosil je od občine izdano mu posebno dovoljenje za lov na medveda in volka. Dr. En-
rico de Lotto, n. m., str. 342.

⁵⁷ Giovanni Angelini, »Rivista Mensile«, 1957, str. 360.

⁵⁸ Antonio Berti: »Dolomiti Orientali«, Guida dei monti d'Italia, I. zvezek, 3. iz-
daja, C. A. I. in T. G. I., Milan, 1950, str. 22.

Ko je v alpinistični reviji takratnega skupnega nemškega in avstrijskega planinskega društva izšel ponatis Staničevega poročila o njegovih ekskurzijah na Visoki Göhl,⁵⁹ je dr. Fran Simonič priobčil oceno tega spisa in tam med drugim zapisal: »Tu (namreč v nemški reviji) je ponatisnjen rokopis našega imenitnega rojaka Valentina Staniča... in dodana opazka da bi se o mnogih turistiških potih Staničevih še utegnulo marsikaj dobiti, vendar večinoma le raztrošeno po spisih sodobnih pisateljev. Stanič je bil namreč že v onih časih ne le smel plazec po najvišjih vrhah avstrijskih planin, ampak tudi učen preiskovalec gorskih višin, priden nabiralec planinskega rastlinstva ter natančen opazovalec raznih prikaznij sedaj toli priljubljenega planinskega sveta. Članek nam za Staničev živatopis marsikaj podaje ter kaže, da v turistiki imamo mi Slovenci že v njenej prvej dobi pokazati odličnega zastopnika, pesnika in pisatelja slovenskega, iskrenega narodnjaka našega Valentina Staniča.« Pod črto je tamkaj Simonič pripisal opombo zaradi pisave Staničevega imena. Ker so ga tuji pisali Stanig in Stanik, pripominja Simonič ogorčeno: »Tu se vidi, kakke zmešnjave nam je v imenopisji tuje pravopisje brez določnega in občega domačega doneslo, da nista niti učenjaka Čop in Šafařík mogla določiti, da se Stanig izgovarjati mora Stanič...«, in še citira: Šafařík, Geschichte d. südsl. Literatur, I. p. 40, kjer se pravi »Stanig (richtiger Stanik)«. — Jim zmoto odpuščam, tujim piscem preteklega stoletja. Pisale so pa Stanig tudi Bleiweisove »Novice«. Lestik je Staniča zapisal, kot se spodobi, le hud je bil, da ga je Kleinmayr, takratni profesor v Kopru, v svoji »Zgodovini slovenskega slovstva«⁶¹ spoštljivejšje ocenil kot pa pesnika Friderika Barago. Pikro je zbedel avtorja »Zgodovine« pa takole zapisal: »Verujte mi, da piše Baraga lepše in čisteje, nego li kak profesor, kateri je tega moža odpravil z ubogo polšesto vrstico, a Valentinu Staniču za njim dal toličko da ne celi dve strani. Kolikor je bilo tam premalo, toliko je tukaj vsega preveč.«⁶²

Nejevoljen je bil Levstik na Kleinmayra, svedea, saj je tudi njemu samemu v »Zgodovini slovenskega slovstva« posvetil manj besedi kot pa Valentinu Staniču.⁶³ In bodi pri vsem tem še pripomnjeno, da mi v svoji knjigi Kleinmayr nič vzel v misel Staniča kot merilca višin, krajepisca, geologa, fizika, botanika, sploh naravoslovca. Nobene besede nima Kleinmayr o Staniču planincu in alpinistu, o njegovih odkritjih v gorah, o alpinističnih spisih — sploh ničesar o vsem tistem, za kar svet še danadanšnji časti in slavi slovitega Slovenca.

⁵⁹ »Zeitschrift des deu. u. österr. A. V.«, XII. letnik, 1881, str. 388—400; prevod gl. Evgen Lovšin, n. m., str. 62—75.

⁶⁰ Dr. Fran Simonič, »Kres«, leposloven in znanstven list, uredoval dr. Jakob Sket, II. letnik, 1882, v Celovci, tiskala in založila Tiskarna družbe sv. Mohorja, str. 598. — Zaradi pisave bi lahko kdo opomnil, da se kak potomec Opajcev Marušičev še dandanes piše Marusig, ali celo Marussig. (Opajec je prebivalec Opatjega sela na Krasu. V tej vasi ima več ko polovica hiš priimek Marušič.)

⁶¹ Julij Kleinmayr: »Zgodovina slovenskega slovstva«, natisnila Tiskarna sv. Mohorja v Celovcu, 1881, str. 106—108.

⁶² Fr. Levce: »Levstikovi zbrani spisi«, V. zvezek, Ljubljana, Kleinmayr & Bamberg, 1895, str. 214.

⁶³ Julij Kleinmayr n. m., str. 106—108, 186—187.

(Dalje prihodnjič)

Spomin na težki dan

VINKO PRETNAR

Zavore vlaka so zacvillile. S težkim nahrbtnikom sem se skozi množico prerinil na sveži mojstranski zrak. Oziral sem se okoli, toda nisem našel onega, ki sem ga iskal. Z Danilom sva bila domenjena za skupno turo.

Počasi se je krajšala pot. V Mojstrani sem dohitel dva turista in šli smo skupaj. Ob razpoloženju debati smo prišli v Radovno. Ostal sem sam. Saj to je morda še lepše. V samoti se človek vsaj vživi. Med potjo sem ves čas opazoval severno steno Debele peči. Njena gladka strma stena me je že dlje časa vabila. Čeprav sem jo že večkrat opazoval, se mi je ta dan zdela še posebno veličastna. V mislih sem si že nekajkrat začrtal smer. Zato sem si med potjo želel, da bi se dala ukrotiti.

Ko sem prišel na jaso pred Javorniško kočjo v Krmi sem videl Danila, ki me je že težko čakal. Pohitela sva malo više pod Macesnovec in si še zadnjikrat pred turo dobro ogledala steno.

Bila je še trda tema, ko sva se z baterijo vzpenjala po lovski poti proti steni. Pot se vije v serpentinah po goščavi, in ko sva prišla na grušč, je sonce že poslalo prve jutranje žarke proti vrhu. Začetek je bil videti lažji, zato sva se navezala samo na eno vrh. Kakor je bila stena videti lepa, sem že v tej dolžini občutil njeno obrambo, vse, kar sem prijel, se je krušilo. Počasi sva napredovala nekaj dolžin po krušljivem, sem in tja s travo obraščenem terenu, dokler nisva prispela v velik kotel. Stena pred nama je bila navpična, na videz kompaktna. Navezala sva se na obe vrvi in porazdelila opremo. Po kratkem posvetu sva se zmenila, da se bova pri nadaljnjem vzponu držala kar se da bolj velike zajede, ki se dviga nad polico rahlo levo navzgor. Prva težja dolžina je pripadala meni. Brez večjih težav sem prišel na stojišče. Danilo mi je spretno sledil. Ko je prišel do mene, me je nekam postrani pogledal, ker sem ga varoval brez klina. Kljub mojemu pripovedovanju mi ni verjel, da klini ne prijemljejo. Toda že v prvih naslednjih mestih je to sam poizkusil. Po precejšnjih težavah nama je zaprla pot kakih 25 m visoka prevesna zajeda. Treba jo je bilo načeti. Danilu sem dal še nekaj klinov in pognal se je navzgor. Meter za meter je počasi napredoval. Večkrat sem ga opozoril, naj kaj zabije, in vedno je bil isti odgovor: »Se ne da«. Bil je že kakih dvajset metrov visoko in to brez vsakega klina.

Videti je bilo, da mu gre za nohte. Dobro primem vrvi in ga še enkrat opozorim, naj poizkuša kaj zabiti. Ni odgovoril. Tedaj ga je zavrtelo. Stisnil sem vrvi, se rahlo skrčil in napel mišice. Sila je bila večja od moje moči. Spodneslo me je s stojišča in obvisela sva na varovalnem klinu, edinem. Nisem verjel, da bo ta majhna železna stvarca zdržala vso to težo. Z eno roko sem preko rame držal na vrveh Danila, z drugo pa sem se z dvojno težo potegnil nazaj do klina, na stojišče. Zavaroval sem ga in šele sedaj sem pogledal navzdol, kaj je z njim.

Pogled je bil strašen. Danilo je visel z glavo navzdol, ves v krvi. Pokličem ga. Brez glasu. Spreletela me je groza. Kličem ga ponovno. Končno zamrmra nekaj nerazločnega. Še je živ. Sam ne vem, kje sem dobil tolikšno moč, da sem ga prosto z rokami potegnil kake dva metra nižje od mojega stojišča do majhne počevne police. Nisem imel časa, da bi ugotavljal, kaj mu je, ker sem že po nekaj besedah videl, da ni pri sebi, govoril je neke nerazumljive, zmedene besede. Zabijal sem kline, kakor se je le dalo. A vse skupaj ni bilo kaj prida. Toda za silo je bilo. Ko sem ga tako zavaroval, sem se spustil k njemu. Obvezal sem mu vso glavo. A kaj sedaj? Treba ga bo rešiti in to čimprej. Prišel sem klicati na pomoč. Po prvih klicih ni bilo nobenega odgovora. Videl sem na cesti, ki pelje iz Radovne v Krmo, ljudi. Kmalu sem dobil iz doline odgovor. Čakanje je bilo dolgo. Danilo je počasi prišel k zavesti in moral sem ves čas skrbeti, da ni občutil samote. Minili sta približno dve uri, ko sem zaslišal na grušču pod steno glas. Mislil sem, da so reševalci. Bil sem presenečen, ko sem videl samo neko žensko postavo. Kakor sem pozneje zvedel, je bila to pomočnica oskrbnice, ki je prišla pogledat, kaj je. S klici sem ji povedal, kakšno opremo morajo reševalci prinesiti seboj, da bo reševanje čim lažje in hitrejše. Ko sva se sporazumela, je odšla.

Zopet so minute trajale kot ure. Med čakanjem naju je splaknila še ploha dežja. Bila sva na tako izpostavljenem terenu, da naju je zadela vsaka kaplja. Danilo je od časa do časa zastokal. Vedel sem, da trpi, toda nisem mu mogel pomagati. Če bi bila vsaj kaka dobra polica, bi bilo lažje. Tako pa je on malo nižje od mene bolj

visel kakor sedel, jaz pa sem z eno nogo stal na majhni polički, z drugo pa v stopni zanki. Po dolgem čakanju sem spet zaslišal glas pod steno. Bil je Petelin iz Radovne z dvema mlajšima reševalcema. Ostala ekipa pa je bila še v goščavi. Z vpitjem sem jim dopovedal, naj gredo proti desnemu grebenu, da naju bodo od tam lažje opazili. Kmalu je bila vsa trojica na sedlu pod grebenom. Opazili so naju. Eden je ostal na sedlu, da bi obveščal ostale ekipe, Petelin pa je z drugim, ker mu je bil ta kraj dobro poznan, po policah iz grebena prišel prav na gruščnato polico pod zajedo. Spoznameli smo se, kako naj bi potekalo reševanje. Dva sta priplezala kakih 40 m izpod naju. Vrgel sem jima vrv, na katero so mi pripeli Gramingerjev sedež in še eno vrv 60 m. Danila sem pripel, Gramingerja dobro zvezal, tako da so en konec vrvi imeli reševalci za varovanje, preko vponke, z drugo vrvjo pa sem jaz pričel spuščati Danila onima dvema na polico. Ko sta ga na polici dobro zavarovala, sem izpel varovalno vrv iz vponke in se ob drugi vrv spustil za njim. Danila so kmalu sprejeli reševalci in ga takoj odnesli v dolino.

S spustom ob vrvih sem pristal med samimi znanimi obrazi reševalcev — tovarišev. Utrujen sem se z njimi vračal po temi v prijazno Javorniško kočo, hvaležen njim in sreči, da z Danilom ni bilo huje. Zdaj spet pleza.

Fotogrametrija v službi alpinizma in GRS

ZVONKO GORJUP

Dobra in natančna karta v dobri meri zagotavlja uspeh pri hoji po neznanem svetu, prav dobrodošla pa je tudi pri hoji po že znanem terenu. Vendar pa karta ne more nuditi na vsakem mestu prav vse podatke. Eden takšnih nedostatkov je prikazovanje stenovitih strmal. Način, po katerem so napravljene karte, ne omogoča, da se vrišejo vsi detajli v velikih strminah in stenah. Na kartah je namreč vertikalna stena, pa čeprav več sto metrov visoka, označena s tenko črto, dolgo toliko, kot je široka ta stena v merilu karte. Popolnoma jasno je, da se v tem primeru iz karte ne morejo dobiti skoro nobeni podatki o terenskih oblikah v steni. Ravno takšni podatki pa bi bili prav posebno koristni za alpinistične vzpone. Zaradi tega je alpinist na še neosvojeni steni prepuščen takorekoč samemu sebi in na vsakem koraku obstoji možnost, da se sreča s presenečenji. Osebno opazovanje ali pa opazovanje na fotografiji tudi ni popolno. Še prav posebno pa je težko za GRS. Reševalci morajo ukrepati zelo hitro, tako da pri tem nimajo prav nobenega časa za topografsko pripravo. Ako je stena še neosvojena, se podajajo popolnoma v neznanu.

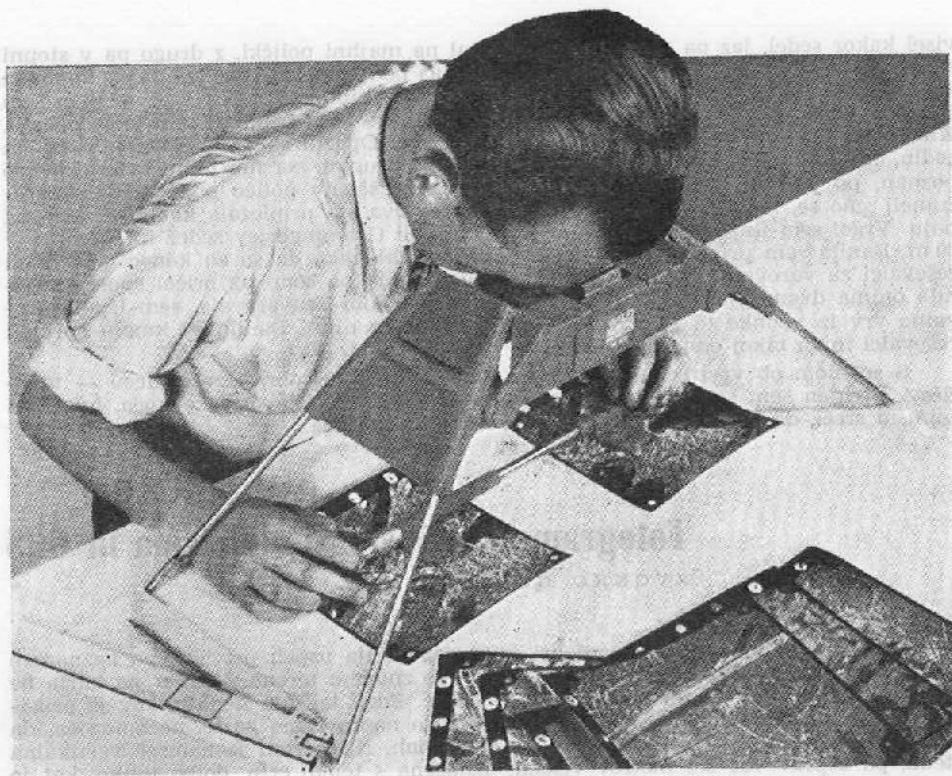
Z iznajdbo fotografije je nastala nova veda — fotogrametrija. Kakor že beseda pove, gre tu za merjenje dimenzij s pomočjo enega ali več posnetkov. V svojem začetku se je ta veda razvijala na področju geodezije za izdelavo načrtov in kart. Danes pa si utira pot v vse večje število raznih drugih ved. Prav tako bi fotogrametrija lahko zavzela svoje mesto tudi pri alpinističnih vzponih in pri delu GRS.

Fotogrametrija, še prav posebno stereofotogrametrija omogoča, da se izpolni tista vrzel na kartah, ki onemogoča opazovanje terenskih oblik v stenah. V bistvu gre tu pravzaprav za tisto stereofotogrametrijo, ki je razvita v geodetski stroki. Področje, na katerem bi se dala uporabiti stereofotogrametrija za potrebe alpinizma, bi bilo v glavnem naslednje:

1. Na stereoskopskem modelu je možno mnogo boljše opazovanje stene, kakor pa se to lahko izvrši osebno na terenu ali pa z opazovanjem samo ene slike. Pri tem študij stene ni odvisen od meteoroloških pogojev in jo je možno izvršiti kjerkoli. Torej ni odvisna od osebnega opazovanja na terenu.

2. Omogoča določanje višine katerekoli točke v steni, ne da bi bilo treba priti na tisto točko in to s točnostjo, ki popolnoma ustreza zahtevam alpinizma. Samo določanje je relativno zelo preprosto in ne zahteva nobenih posebnih instrumentov. Če pa želimo imeti bolj natančne višine, te lahko dobimo na preciznih stereorestitucijskih instrumentih.

V čem je pravzaprav bistvo stereofotogrametrije? Svojestvo naših oči, da omogočajo prostorninski dojem, je zasnovano na tem, da posamezno naše oko gleda predmet iz drugega zornega kota. To pomeni, da vsako oko podaja našim možganom drugačno sliko predmeta, ki ga gledamo. To pomeni, da je prostorninski dojem, ki

Slika 1. Ogledalni stereoskop

se tvori v naših možganih, posledica tega, da osi naših oči konvergirata. Kot, ki ga tvorita obe osi naših oči pri njihovem medsebojnem preseku na opazovani točki, je paralaksni kot. Od velikosti tega kota je odvisna moč našega prostorninskega dojetja. Pri gledanju bližnjih točk je kot večji kot pri gledanju oddaljenih točk. Pri 450 m oddaljenosti je paralaksni kot že tako majhen, da s prostimi očmi ne moremo več razlikovati, kateri predmeti so bližji, kateri bolj oddaljeni.

Ravnokar opisano lastnost naših oči pa izrablja stereofotogrametrija. Namesto oči postavljamo posebne fotoaparate — fototeodolite. Napravimo posnetka z dveh stojišč. Takšen par posnetkov nosi ime stereogram. Namesto majhne baze — razdalja med našimi očmi — pri prostem gledanju se pri omenjenem slikanju fototeodoliti postavljajo na precej večjo razdaljo. Če potem takšen par posnetkov postavimo pred naše oči in sicer tako, da levi posnetek gledamo samo z levim očesom, desni pa samo z desnim očesom, se nam bo pred očmi pojavil optični model slikanega predmeta. V našem primeru stene. Zelo lepo bodo razvidne vse razpoke in grebeni, previsi in vsi ostali detajli. Plastičnost bo neprimerno večja, kakor če bi to gledali s prostimi očmi, kajti steno bomo videli tako, kakor da so naše oči na razdalji, na kateri so bili fototeodoliti. Ni potrebno, da se dela z več fototeodoliti, ampak se v praksi dela tako, da napravimo posnetek najprej z enega stojišča, potem pa še z drugega. Pri opisanem gledanju, takoimenovanem stereoskopskem gledanju, pa si oči oborožimo z zelo preprosto pripravo stereoskopom. Ta priprava nam sliko tudi nekoliko poveča, kar pa je seveda odvisno od tipa. Stereoskopov je več vrst. Večji so prvenstveno namenjeni za opazovanje v biroju, manjši takoimenovani žepni stereoskop pa je približno tako velik kakor navadni naočniki.

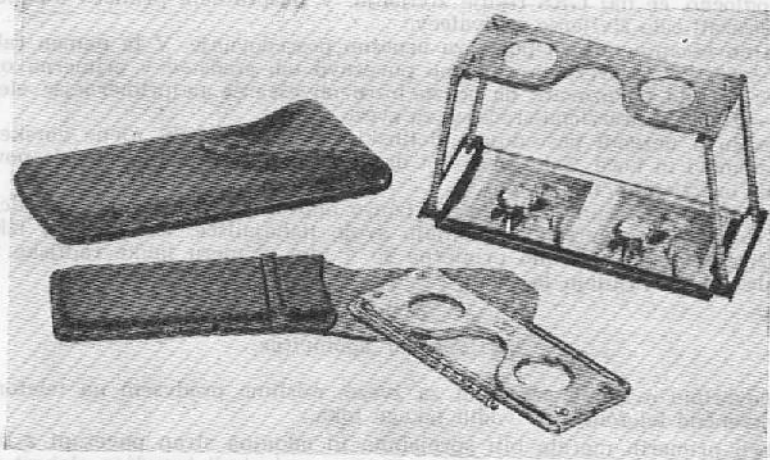
Kakšno praktično korist bo imel od tega alpinist? Alpinist bo lahko sede doma opazoval steno in to bolje kakor na samem terenu. Z večjo sigurnostjo bo določil značaj stene, opazil previse in druge detajle, ki jih drugače verjetno ne bi zapazil, dokler se ne bi srečal z njimi v steni. Ako alpinist nosi s seboj stereogram stene in

mali žepni stereoskop, lahko v vsakem momentu najde svoje mesto v steni, s tem pa mu je tudi omogočeno spoznati, kakšne so razmere okoli njega. To bi koristilo alpinistu, kadar zaide v težko situacijo.

Še mnogo večjo korist pa bi imela GRS. Ako bi bili na razpolago stereogrami vseh sten, kjer se vršijo alpinistični vzponi, bi bilo s tem precej olajšano delo v primeru reševalne akcije. Najbolj varna smer reševanja bi se lahko odredila tudi na še nepoznani steni in to brez ozira na dan ali noč ali meteorološke razmere. Akcije bi se lahko izvršile z večjo hitrostjo, po drugi strani pa bi bila tudi varnost reševalcev večja.

Še kratek pregled ugodnosti in koristi, ki jih alpinizmu utegne nuditi fotogrametrija.

1. Ker je potrebno za posnetek zelo malo časa, se na njem istočasno preslikajo prostorne smeri od postaje snemanja do vseh točk, ki jih zajame format slike.
2. Pri stereoskopskem snemanju in poznejšem vrednotenju ni potrebno postavljati late na točke, katerih koordinate želimo določiti, kakor je to primer pri določevanju v klasičnih geodetskih metodah. To pomeni, da z lahkoto izmerimo stene.
3. Stereofotogrametrijski posnetki omogočajo opazovanje sten natančneje in podrobneje. Omogočajo kontinuirano študijo.
4. Omogočeno je istočasno opazovanje stene iz raznih točk, ki so na terenu oddaljene med seboj ure in ure. Torej je mogoče istočasno opazovanje vse stene.
5. S slikanjem v daljših časovnih razdobjih se z lahkoto ugotovijo spremembe v steni.
6. Fotogrametrija omogoča hitro določanje višin katerekoli točke v steni na zelo preprost način.
7. Fotogrametrija omogoča geološko študijo sten.
8. Stereofotogrametrijski posnetek je za alpinista isto, kar je za druge gornike karta.

Slika 2. Žepni stereoskop

Uvajanje sodobnih sredstev za zvezo v naši GRS

ING. PAVLE SEGULA

Planinska Zveza Slovenije sodi med naše najbolj množične družbene organizacije v Sloveniji. Odlikuje jo velika aktivnost in uspešnost pri delu.

Področje udejstvovanja je vzrok nekaterim senčnim strancam, ki spremljajo naše delo. Zavoljo masovnega obiska gora, nepazljivosti in tudi objektivnih težav se letno primeri povprečno 65 težjih nesreč, ko mora posredovati GRS.

Delo GRS ni lahko, zato neprenehno izpopolnjuje svojo opremo. Napredek je zlasti po vojni ogromen in če ga hočemo prav izkoristiti, če hočemo biti še uspešnejši, moramo skrbeti na pravi način tudi za izgraditev dobrih omrežij za zveze. Zveze pomenijo obveščanje in hitro obveščanje je že pol uspeha.

Želja pisca tega prispevka je, da seznanimo planince, zlasti člane GRS, z eno izmed možnih zasnov izgradnje omrežij za zveze. To storim še toliko raje, ker sodim, da je osnovna naloga GRS pomoč javnosti s specialisti — reševalci in alpinisti. Izdelava naprav v lastni režiji, ki je svoj čas pomenila pobudo v industriji, danes ni več potrebna in je nesmotna.

Za naprave naj poskrbe službe javne varnosti in civilne zaščite. Te službe in GRS se bodo na tak način najbolje dopolnjevale.

2. ŽIČNE ZVEZE V SLUŽBI GRS

1. Obveščanje v GRS in izbira sredstev

Obveščanje je za GRS osnovnega pomena. Glede na fazo reševanja ločimo dvoje:

- obveščanje o nezgodi;
- obveščanje med reševalci;

Sprejem obvestila o nezgodi predstavlja povod za ukrepanje. To pa mora biti naglo in odločno, če naj GRS rešuje življenja. V nasprotnem primeru utegne vsaka zamuda ogroziti celo življenje reševalcev.

Naglo obveščanje je prvi pogoj za uspešno posredovanje. V ta namen rabi GRS primerna sredstva za zvezo in smotno povezavo teh sredstev v primerna omrežja.

Odveč bi bilo dokazovati, da so za hitro obveščanje najprimernejše električne naprave — žična in brezžična sredstva za zvezo.

Obvestilo o nezgodi posredujejo dolinskim postajam GRS njene gorske postojanke — domovi in kočje. Tako prve kot druge so stalne in jih je mogoče povezati z žičnimi ali brezžičnimi napravami.

Drugačne so okoliščine, ki določajo izbiro naprav za zvezo med reševalci. Slednji med reševanjem ne prestopajo svoje nahajališče, kar povsem izključuje uporabo žičnih sredstev. Edino primerne so v tem primeru lahke radijske postaje, ki reševalce obremenjujejo le malo.

2. 1. Splošne ugotovitve

Ko govorimo o žičnih sredstvih za zvezo, mislimo predvsem na telefon in na visokofrekvenčno telefonijo po vodih jakega toka.

V obeh primerih morata biti sprejemna in oddajna stran povezani z linijo ali kablom. Brez fizične povezave ni zveze. V tem pa je tudi temeljna slabost sistema. Ta bi bil sicer zavoljo nizke cene telefonskega aparata zelo ugoden, a ima zavoljo linij vrsto pomanjkljivosti:

- visoki materialni izdatki (linije, drogovi, kabli);
- visoki stroški postavljanja linij;
- izredne tehnične težave pri postavljanju linij;
- linije in kabli so izredno izpostavljeni naravnim silam, kvarji so pogosti, življenjska doba kratka;
- potrebno je težavno in drago vzdrževanje;

Ugotovitve veljajo v enaki meri za telefonska omrežja kot za energijske vode, ki se jih je moč posluževati tudi za prenos novic. Pomembno je dejstvo, da gradnje

teh omrežij ni moč pocnostavljati ali improvizirati, saj morajo zadovoljiti predpisom in to predvsem iz dveh razlogov:

- naprave naj omogočajo zanesljive zveze;
- uporaba ne sme biti nevarna za življenje;

Kot za vse uporabnike, veljajo ti pogoji v polni meri tudi za GRS.

Studij razmer, s katerimi smo se seznanili v gornjih odstavkih, nas vodi do zaključka, da so žična omrežja v GRS praviloma uporabna samo za povezavo oporišč ter da jih GRS zaradi velikih izdatkov ne bo gradila v lastni režiji.

Prav je, da GRS pri gradnji žičnic in večjih planinskih in turističnih objektov in središč daje pobudo za izgradnjo telefonskih in električnih omrežij. Prav bi bilo celo to, da bi se GRS pri pristojnih oblasteh borila za to, da sploh ne izdajo gradbenih dovoljenj, če projekti ne vsebujejo tudi načrtov za izgradnjo omenjenih omrežij.

Sicer pa naj GRS kolikor mogoče uporablja vse obstoječe telefonske naprave, še posebej naprave JLA in njenih gorskih enot. Sodelovanje v tem smislu v resnici že obstaja. V bodoče ga bo treba utrditi in poskrbeti, da bo temeljil na pravnomočnih osnovah ter da ne bo odvisno le od dobre volje, poznanstva in uvidevnosti posameznikov.

2. 2. Pregled obstoječih žičnih zvez

Pregled, ki ga podajamo v naslednjih odstavkih, ni popoln in obravnava le tiste koče in domove, ki so pomembni kot obveščevalne točke GRS.

V pregledu morda vzbuja pozornost dejstvo, da navajam kot dolinske postaje izključno postaje LM. Vzroki take povzrave so zelo očitni.

Osnovnega pomena je neprekinjenost službe na postajah LM. Službujoči miličnik obvezno prevzema vsa obvestila in naročila ter jih posreduje vodji ali članom postaje GRS. Še posebno pomembno je to v odmaknjenih predelih, koder pošta ne deluje ves dan in je neprestano vključena v telefonsko omrežje samo LM.

V nadaljevanju podajamo prikaz obstoječih žičnih zvez, ločeno za Julijske in Kamniške Alpe in Karavanke.

— Julijske Alpe:

Tamar (LM Ratoče); Erjavčeva koča, Tičarjev dom, Poštarska koča (LM Kranjska gora); Aljažev dom, Slap Peričnik (LM Mojstrana); Dom na Komni, Koča pri slapu Savice (LM Bohinska Bistrica), Zlatorog, Log pod Mangrtom, Mangrt (LM Bovec).

-- Kamniške Alpe:

— Kamniška Bistrica, Stahovica (LM Kamnik); Rogovilec, Planinski dom v Logarski dolini, Okrešelj, Matkov dom (LM Solčava); Dom na Krvaveu (LM Kranj); Češka koča (LM Jezerško).

— Karavanke:

Peca (LM Crna); Poštarski dom pod Plešivcem (LM Slovenj Gradec); Črni vrh, Rožca (LM Jesenice); Valvazorjev dom, Dom na Zelenici (LM Tržič).

Z gradnjo posameznih žičnic se obeta možnost nadaljnje razširitve žičnih omrežij, ki bi zajela Dolič, Kredarico, Staničevo kočo in Veliko planino. K razširitvi omrežja bi prispevala tudi postojanka RTV Ljubljana na Plešivcu.

3. Omrežja brezžičnih zvez GRS

Največja prednost brezžičnih zvez je v tem, da so sodobno sprejemnooddajne postaje lahko prenosne in omogočajo gibčno poslovanje. Ugodno pa je še dejstvo, da odpadejo stroški in težave okrog vzdrževanja linij, kar našo odločitev samo še olajšuje.

Prehod na radijske naprave sam po sebi še ni rešitev. Treba je izbrati naprave, ki bodo:

- majhne, lahke ter primerne za prenos;
- rabile malo električne energije;
- imele dober izkoristek;
- kar najmanj izpostavljene motnjam;

Upoštevalje te zahteve lahko kar takoj izločimo naprave, ki delajo na dolgem, kratkem in srednjem valu.

Ugodnejše pogoje nam obeta uporaba ultrakratkih valov UKV. Vzroki so v glavnem naslednji:

— UKV se razširjajo podobno kot svetloba, lahko jih usmerjamo in z majhno energijo dosežemo velik doseg;

— UKV naprave in antene so lahko majhne, ne da bi zato trpel izkoristek naprave kot celote;

— Uporaba UKV naprav je vedno omejena na ožja področja, možnosti medsebojnih motenj in atmosferskih motenj so minimalne;

— UKV naprave lahko uporablja vsak človek, ravnanja se je moč priučiti v nekaj minutah. Zveza poteka v obliki pogovora, znanje telegrafije in druge veščine niso potrebne.

Pojavi se vprašanje, za katero UKV področje se bomo odločili. Iz številnih razlogov, tako tehničnih kot organizacijskih, pridemo do zaključka, da bi bile za GRS povsem primerne frekvence v pasu od 146 MHz do 174 MHz.

Preostane nam še izbira načina dela. Možna sta dvosmerni (duplex) in enosmerni (simplex) način poteka zveze.

Dvosmerna zveza je kakor zveza s telefonom.

V enosmerni zvezi pa lahko posameznik govori šele, ko vključi oddajnik. Nasprotna stranka tedaj oddajnik izklopi in samo posluša. Sodeč po izkušnjah lahko trdimo, da za delo GRS povsem ustreza enosmerni način dela. K lažji odločitvi pripomore še dejstvo, da imamo z nabavo simpleksnih naprav manjše stroške.

3. 1. Razčlenitev UKV omrežij GRS

3. 1. 1. Omrežja obveščevalnih točk.

Omrežja obveščevalnih točk povezujejo izbrane gorske postojanke — oporišča GRS — s primernimi postojankami v dolinah, od koder je možno nadaljnje obveščanje z navadnimi sredstvi.

Za samostojno omrežje velja skupnost gorskega oporišča in pripadajoče dolinske postaje, naloga omrežja pa je:

- obveščanje reševalcev o nezgodi in o potrebi posredovanja;
- vzdrževanje zveze med oporiščem in reševalci za časa reševanja;
- vzdrževanje zveze med oporiščem in dežurnim članom GRS.

3. 1. 2. Omrežja prenosnih postaj

To so izrazito akcijska omrežja, katerih naloga je:

- povezava med reševalci in navezami med reševanjem;
- povezava med dežurnim reševalcem in najbližjim oporiščem GRS;

V prvem primeru opremimo za čas reševanja s postajami posamezne reševalce in vodje navez. Tako jim omogočimo medsebojno obveščanje in po potrebi zvezo z oporiščem kot izhodiščno točko.

Take zveze so se že doslej odlično izkazale. Reševalci so v stiku z zaledjem. Kadar je na delu več skupin, si z medsebojnim obveščanjem lahko prihranijo mnogo časa, izognejo se nepotrebnemu iskanju in se dogovore za združitev vseh sil, kadar to zahteva potreba.

Drugi primer velja tedaj, ko reševalec na obhodu opazi potrebo po ukrepanju. Preko prenosne postaje se takoj poveže s stalno postajo v oporišču GRS, ki nemudoma išče pomoč iz doline. Dežurni reševalec pa do prihoda skupine lahko že sam pomaga in ukrepa.

3. 1. 3. Omrežje navez

Pod omrežjem naveze si predstavljamo navezo, katere člani v posebno težkih okoliščinah (v steni, ledenih in strmih pobočjih, megli itd.) prenašajo ponesrečenca. Za uspešen potek reševanja morajo biti člani naveze v medsebojni zvezi, zavrlo skladnega premagovanja tehničnih težav (vrvi, spuščanje, varovanje, sprememba smeri, opozarjanje na padajoče kamenje). Sredstva za zvezo v navezi so nepogrešljiva, saj je sporazumevanje v steni, zlasti če se reševalci ne vidijo v večini primerov nemogoče.

Omrežja navez zahtevajo razmeroma enostavne naprave, katerih doseg ni velik. Zadošča že, da omogočijo zanesljivo zvezo na 200 do 500 m.

Postaje morajo biti skrajno lahke, majhne in preproste, vendar zanesljive in poceni.

3. 1. 4. Sistem dela UKV omrežij GRS

Ko obravnavamo posamezne zvrsti UKV omrežij v službi GRS, si moramo biti že od vsega začetka na jasnem, da bodo njene sprejemne in oddajne naprave v uporabi le od časa do časa in še to le za kratek čas. V stalni pripravljenosti bodo morale biti samo dolinske postaje v omrežjih obveščevalnih točk.

Dolinske postaje morajo biti stalno pripravljene, da prestrežejo poziv na pomoč, ki ga po potrebi oddaja ustrezna gorska postojanka GRS. Iz tega izhaja, da mora biti služba dolinskih postaj celodnevna in neprekinjena.

To je izredno zahteven način dela, ki mu je lahko kos samo poklicno osebje. Občasni značaj dela GRS izključuje vsako misel na dežuranje gorskih reševalcev v dolinskih postojankah. To je popolnoma izključeno, pa naj stvar gledamo iz katerega koli vidika. Ne nazadnje se s tem v zvezi pojavi tudi vprašanje prostora, kjer bi naj bila dolinska postaja GRS. Najboljša rešitev so očitno postaje LM s 24 urno službo in sploh tesna povezava z organi DSNZ, TNZ in ONZ. Do neke mere redno službo bi imele tudi izpostavljene gorske postojanke omrežij obveščevalnih točk ob dnevih, ko bi posamezne močno obiskane gorske predele nadzirali dežurni gorski reševalci. V tem smislu je treba računati na nedelje in praznike v času med majem in oktobrom.

Vse ostale postaje, to je pretežni del omrežij GRS, bi bile aktivne samo ob času akcij.

Ko zaključujemo pregled načina dela posameznih postaj, nam je jasno, da bodo za vse zveze v gorah, bodisi za dežurno službo bodisi za potrebe reševanja, poskrbeli reševalci sami.

3. 2. Zasnova izgradnje UKV GRS

Omrežja potrebuje GRS v vseh tistih predelih, ki jih obiskuje mnogo planincev, kjer so pogoste nesreče in kjer poteka transverzala.

Takih točk ni malo. Izbira je težka in odvisna še od zakonov razširjanja UKV. Zato bodo vsi predlogi, ki jih bomo navedli, zgolj pobuda za iskanje izhodišč. Resnično osnovo bodo dale šele meritve.

Temeljna izhodišča omrežij so postojanke v gorah. Tiste, ki se nam zde najprimernejše, bomo navedli ločeno za Julijske in Kamniške Alpe in Karavanke. Poleg vsake gorske postojanke bomo v oklepaju navedli še možno najprimernejšo postajo LM kot dolinsko postajo.

Stremeti je treba, da bo kar največ gorskih postaj vezanih na eno samo dolinsko postajo.

3. 2. 1. Omrežje obveščevalnih točk

— Julijske Alpe:

Koča v Krnici (LM Kranjska gora); Pogačnikov dom, Koča na Prehodavcih, Zavetišče pod Špičkom (LM Log v Trenti); Gomiščkovo zavetišče na Krnu, Koča P. Skalarja pod Kaninom (LM Bovec); Staničeva koča (LM Jesenice); Koča pri Trigl. jezerih (?); Koča na planini Razor (LM Tolmin).

— Kamniške Alpe:

Koča na Loki (LM Luče); Koča na Smrekovcu (LM Črna); Kocbekov dom na Korošici* (LM Solčava); Kamniška koča* v Jermanovih vratih, Cojzova koča* (LM Kamnik); Dom Kokrskega odreda na Kališču (LM Kranj).

— Karavanke:

Roblekov dom, Dom na Kofcah (LM Radovljica).

Postaje, ki so v tekstu označene z *, bodo v sezoni 1962 že delale s postajami, ki jih je zgradil član GRS Ljubljana T. Jeglič s tovariši. Za delo v ožjem omrežju bodo povsem ustrezale, nimajo pa zaledja in nadomestka ter jih tudi ni moč vezati na omrežja TNZ in ONZ, v katerih pristojnost bo prej ali slej prešla skrb za te zveze.

3. 2. 2. Omrežja prenosnih postaj

Prizadevati bi si morali, da bodo sčasoma vse dolinske postaje imele na voljo vsaj dve prenosni postaji. Za začetek povsem zadoščajo postaje okrajnih organov za notranje zadeve.

3. 2. 3. Omrežja navez

Tudi za postaje te vrste bi se kazalo nasloniti predvsem na ONZ in TNZ. Kolikor bi dopuščala sredstva (ca. 70 000 din), bi naj po en par žepnih postaj dobile postojanke: Jesenice, Bovec, Kranjska gora, Log v Trenti, Bohinjska Bistrica za področje Julijskih Alp in: Kranj, Tržič, Kamnik ter Solčava za področje Kamniških Alp.

4. PRIPOMBE K ZASNOVI UKV OMREŽIJ GRS

4. 1. Osnovno in najtežje delo čaka GRS pri postavljanju gorskih postaj omrežij obveščevalnih točk. Prav bi bilo, če bi komisija in posamezne postaje k nabavi najvažnejših postaj prispevale nekaj tudi same.

Dolinske postaje bi prispevali organi za notranje zadeve.

Prednostnih postaj načeloma ni smiselno kupovati, ker jih reševalci rabijo samo za časa akcije, takrat pa jih brez pridržkov dobe na uporabo od postaj LM ali ustreznih TNZ in ONZ. V tem je tudi smisel povezave in temelj racionalnega izkoriščanja sredstev javne uprave.

Isto kot za prenosne postaje velja tudi za žepne postaje. Zavoljo nizke cene bi komisija nekaj postaj lahko sama nabavila; ker pa so to izrazito akcijske postaje in primerne tudi za alpinistične podvige, naj bi k nabavi prispevali tudi AO in PD.

4. 2. Postavljena omrežja in postaje je treba neprenehno vzdrževati. To zahteva redno tehnično službo in nadzor ter takojšnje ukrepanje v primeru potrebe.

Nalogo je moč uspešno sprovesti samo, če je na voljo ustrezna tehnična služba s plačanimi strokovnjaki. V našem primeru bi to bila tehnična služba DSNZ — LRS, za kar obstaja načelno soglasje.

Seveda bi GRS lahko sodelovala s svojimi prostovoljci strokovnjaki, kolikor bi ti strokovno zadovoljevali. To sodelovanje je vsekakor možno in bi vzdrževanje zelo pocenilo.

Spregovoriti velja še besedo ali dve o upravljanju gorskih postaj. To bo naloga oskrbnikovih koč, v katerih bodo postaje. Ravnanje ni zahtevno in se mu v najkrajšem času privadi vsak normalen človek.

Postaje bodo v kočah ves čas sezone in kasneje tudi izven sezone, saj so nevarnosti, ki prete obiskovalcem takrat še večje. Poudariti pa velja, da je slednje bolj vprašanje odnosa planincev do naprav. Upajmo, da bodo tudi obiskovalci naših gora znali spoštovati naprave, ki skrbе za njihovo varnost in življenje.

5. ZAKLJUČKI

Komisija za GRS pri PZS se je doslej posluževala vseh sredstev za zveze, žičnih in brezžičnih, ki so ji bila na voljo.

V ta namen so ji koristile zlasti javne in vojaške telefonske zveze, od radijskih naprav pa UKV postaje organov za notranje zadeve.

V zadnjih letih se je sodelovanje DSNZ močno okrepiło, tako da lahko govorimo o rednem sodelovanju.

Z druge strani si je v dobi pomanjkanja naprav za zvezo tudi komisija za GRS sama prizadevala, da bi v lastni režiji izdelala primerne postaje.

V tej zvezi velja posebej omeniti prizadevanja tovarišev od ljubljanske postaje GRS, zlasti njenega vodje tov. Igorja Levstika in člana ter alpinista Toneta Jegliča.

Prizadevanja so rodila določene sadove, vendar bi bila vsa nadaljnja proizvodnja v tem okviru brez smisla, saj se GRS lahko brez omejitev poslužuje naprav za zvezo organov za notranje zadeve.

V tem smislu bi bile bodoče naloge GRS predvsem:

- poskrbeti za uzakonitev sedanjega sodelovanja z organi notranjih zadev;
- prispevati k nabavi najvažnejših gorskih postaj in postaj za omrežja navez;
- poskrbeti, da bodo organi notranjih zadev prevzeli skrb za vzdrževanje vseh naprav za zvezo GRS;

Temeljne težave smo že premagali. Prav bi bilo, če v jubilejnem 50. letu obstoja GRS dokončno postavimo najvažnejše postaje.

V. KONGRES MEDNARODNEGA
ZDRUŽENJA ZA SMUČARSKO
TRAVMATOLOGIJO
V OBERGURGLU — AVSTRIJA
(4. — 6. 5. 62.)

Na povabilo združenja ter s pomočjo PZS oziroma komisije za GRS smo se kongresa udeležili dr. Oskar Končan, dr. Evgen Vavken, dr. France Srakar in podpisani. Na kongresu, ki je bil v najvišji ležeči vasi Evrope in znanem smučarskem centru v Oberurglu (1930 m — Oetzalske alpe) so bili navzoči zastopniki Avstrije, Zahodne Nemčije, Italije, Švice, Francije, Češke, Poljske in Jugoslavije. Poleg znanstvenega dela je bil dovršen del kongresa posvečen tudi gorski reševalni službi. V znanstvenem delu kongresa so bile obravnavane štiri glavne teme in sicer poškodbe ramenskega sklepa, poškodbe zaradi vpliva višinskega sonca, smučarske poškodbe v otroški dobi ter netipične smučarske poškodbe. Poleg naštetih tem so bile še številne proste teme in po vsaki glavni temi živahna diskusija. Zanimiva je ugotovitev, da na kongresu niso sodelovali le športni zdravniki in specialisti, ampak tudi zdravniki splošne prakse, ki delajo v večjih smučarskih središčih, kjer se v zimskem času vsakodnevno srečujejo s številnimi smučarskimi poškodbami. Poškodbe naraščajo klub vedno številnejšim varnostnim vezam. Te so res vplivale na zmanjšanje težavnosti poškodb spodnjih okončin, se je pa povečalo število poškodb drugih delov telesa in pri vzrokih vedno pogostejše omenjajo medsebojna trčenja.

V drugem delu kongresa so nam gorski reševalci na terenu pod vodstvom znanih alpinistov in reševalcev Marinerja, Grammingerja in dr. Flora prikazali vse znane in uporabljive načine samoreševanja in reševanja v letnih in zimskih prilikah z različnimi pripomočki. Pri kazovanju je potekalo izredno organizirano in disciplinirano, vaja za vajo, vsaka z obširnimi komentarjem v nemščini in francoščini. Za nas je bil posebno zanimiv prikaz reševanja s pomočjo helikopterja in aviona, ki igrata pri reševanju ponesrečencev vedno večjo vlogo. Tako imajo Avstrijci že v vseh glavnih centrih reševalne postaje opremljene s helikopterji in avioni. Novost za nas so bile tudi modificirane »kanadke« iz plastične mase s sanicami in izboljšana Marinerjeva nosila. Številne reševalne

pripomočke, ki jih izdeljujejo tovarniško, so prikazali na posebni razstavi. V ta del kongresa je spadalo tudi predvajanje filmov z reševalno tematiko, vendar sta bila res ogleda vredna le dva avstrijska barvna filma; reševanje z avionom in razni načini reševanja. Tako tehnično kot vsebinsko odlična sta žela obilo priznanja.

Med kongresom je zasedala tudi IKAR, katere član je tudi GRS. Člani IKAR-a so z največjim zadovoljstvom sprejeli predlog, da bo prihodnje zasedanje komisije septembra letos na Vrščicu.

Prosti čas smo pridno izkoriščali za smučanje po idealnih terenih, saj so bile snežne razmere še zelo ugodne. Za udeležence kongresa je bila prirejena tekma v veleslalomu, katere smo se uspešno udeležili tudi mi. Med tekmovalci je bil tudi 72 letni predsednik IKAR dr. R. Campell. Z njim in številnimi drugimi, ki so se odzvali našemu vabilu, se bomo srečali septembra na Vrščicu.

Dr. Ivo Valič

50 LETNI JUBILEJ GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE. Na centralno proslavo tega visokega jubileja so se gorski reševalci polnoštevilno zbrali v Vratih že v soboto 3. 7. t. l. Vreme ta večer prireditvi sicer ni bilo preveč naklonjeno, vendarle to ni dosti motilo gorskih reševalcev in številnih gostov, ki so se odlično razpoloženi zbrali okrog veličastnega tabornega ognja, za katerega je poskrbel naš Joža Čop, in navdušeni sledili številnim in raznobarvnim raketam, katere so posebne ekipe GRS z raznih okoliških vrhov in tudi s samega očaka Triglava pošiljali proti nebu. Posebno pozornost je vzbudil med gledalci ognjen napis 50 LET GRS — originalna zamisel Kramžarja Dolfeta. Večer so zaključili s skromno zakusko, ki jo je za vse zbrane priredila Komisija za GRS.

Glavna proslava je pričela v nedeljo 4. 7. dopoldne s slavnostnim govorom načelnika komisije za GRS pri PZS tov. dr. Mihe Potočnika. Sledili so govori, pozdravi in čestitke številnih predstavnikov. V imenu PZJ je jubilaru čestital njen predsednik tov. dr. Marijan Brečelj in mu izročil dragoceno spominsko darilo — bronasto skulpturo — čestitkam sta se pridružila predstavnik PZ Hrvatske tov. Dinko Podgornik in Stjepan Cibilić, ki sta tudi izročila spominsko plaketo, dalje predstavnik PZ Bosne in

Hercegovine tov. Hamdo Tabaković, ki je GRS, tov. dr. Mihi Potočniku in Vidu Mesariču izročil zlati častni znak PZ BIH, predstavnica PZ Črne gore tov. Rejčević in predstavnik PZ Makedonije tov. Miroslav Stojković.

Navdušeno pritrjevanje je žel član Izvršnega sveta LRS tov. Vladko Majhen, ki je jubilaru čestital v imenu Izvršnega odbora in mu izročil visoko odlikovanje s srebrnim vencem.

Jubilantu so nadalje čestitali drž. sekretar za notranje zadeve tov. Vladimir Kadunc, predsednik OLO Kranj tov. Jakob Žen, ki je hkrati za vse postaje GRS na področju tega okraja izročil znatne denarne nagrade in predsednik Ob Lo Kranj tov. Jože Mihelič, ki je izročil vsem postajam GRS na področju občine pismena priznanja v obliki ličnih diplom. Med gosti smo dalje opazili tov. Artija Bernika, načelnika TNZ OLO Kranj, tov. Rada Škrabo, namestnika načelnika TNZ OLO Ljubljana, tov. Maksa Štromajerja, načelnika civilne zaščite OLO Kranj, tov. Franca Modjo, načelnika TNZ Ob Lo Kranj, direktorja Zavoda za gojitev divjadi »Triglav« na Bledu tov. Ivana Fabjana-Nika, direktorja Zavoda za gojitev divjadi »Kozorog« v Kamniku tov. Milana Kemperla, predsednika PD Mojstrana tov. Franca Tolarja, PD Jesenice tov. Ivana Paharja, PD Kranjska gora tov. Andreja Tarmana in PD Ljubljana-matica tov. Toneta Štajdoharja. Navzoč je bil skoraj celotni UO PZS s tov. Fedorjem Koširjem in vsi člani komisije za GRS pri PZS. Na prireditvi sta sodelovala tudi recitatorka tov. Alenka Svetelova iz Ljubljane in pevski zbor iz Zirovnice.

UO PZS je po pooblastilu zadnje redne skupščine PZS v Novi Gorici odlikoval z zlatimi in srebrnimi častnimi znaki PZS zaslužne gorske reševalce: tov. Marjana Salbergerja, Lojzeta Zaletela, Jurija Radona, Jožeta Januša in Franca Primožiča iz Tržiča, Slavka Jenka, Emila Herleca, Romana Herleca, Jožo Žvoklja in Franca Jemerška iz Kranja, Jožeta Makovca in Ignaca Horvata iz Jesenic, Pavla Baloha, Jožeta Razborška in Janeza Laha iz Mojstrane, Petra Uršiča, Franca Ajdovca, Toneta Erjavška, Petra Erjavška, Miho Habjana in Toneta Trobevška iz Kamnika, Janka Šeklija iz Kranjske gore, Franca Stroša, Franca Mencingerja, Ja-

neza Hodnika in Jožeta Rozmana iz Bohinja, Franca Perca, Dušana Gradišnika, Jožeta Herleta in dr. Herberta Završnika, iz Celja, Janeza Čanžeka iz Divače, Bertija Krapeža, dr. Stanka Vilmana iz Jesenic, Ivota Motnikarja iz Kamnika, dr. Franca Srakarja, dr. Janeza Milčinski, dr. Evgena Vavkena, dr. Oskarja Končana, Emila Bukovca in Venčeslova Kolenca iz Ljubljane, Petra Berginca iz Tolmina, dr. Marjana Koršiča iz Maribora in Franca Globočnika iz Rateč — vse s srebrnim častnim znakom in tov. dr. ing. Dara Dolarja iz Ljubljane ter tov. Franca Erjavška iz Kamnika z zlatim častnim znakom PZS. Odlikovanja s čestilkami jim je osebno izročil na proslavi predsednik PZS tov. Fedor Košir.

Komisija za GRS pri PZS pa ob tako visokem jubileju ni pozabila ustanoviteljev GRS. Med tem ko so se vsi zborovalci po končanem oficialnem delu proslave podali pred spomenik padlim gornikom in tamkaj položili zlat lovorov venec s slovensko trobojnico, sta se posebni ekipi gorskih reševalcev podali na grob pok. dr. Jerneja Demšarja v Lescah in dr. Josipa Tičarja v Kranjski gori ter na njuna grobova položili enak lovorov venec z napisom »SVOJEMU SOUSTANOVITELJU — OB 50 LETNICI GRS.«

50 letni jubilej GRS pa so zelo lepo proslavili savinjski gorski reševalci z otvoritvijo prvega zavetišča GRS na Okrešlju. Številni gorski reševalci in gostje so se na povabilo postaje GRS Celje zbrali že v soboto dne 21. 7. t. l. v Logarski dolini na tovariško srečanje gorskih reševalcev Slovenije, kjer so ob tabornem ognju in razsvetljavi raket kot gostje celjskih reševalcev preživeli večer v veselem razpoloženju. Naslednjega dne, t. j. 22. 7. t. l. pa so se vsi zbrali na Okrešlju pri otvoritvi zavetišča, ki se nahaja le par minut hoje nad Frišaufovem domom.

Program otvoritve je obsegal več točk, glavni govornik pa je bil tov. dr. Miha Potočnik. Sledile so pevske točke in recitacije, nakar je tov. dr. Potočnik izročil zavetišče GRS svojemu namenu. Zavetišče ima 7 ležišč, shrambo za GRS rekvizite in vse pritlikline. S postavitvijo tega zavetišča, ki je prvi te vrste v naših gorah, so savinjski gorski reševalci proslavili 50 letnico GRS.

alpinistične novice

Marko Dular s tovariši. Naveza Sazonov — Juvan je 1. maja plezala novo smer v severni steni Križa.

RUMENA ZAJEDA v južni steni Kogla je med težjimi vzponi brez dvoma zelo privlačna za samohodce. 17. junija jo je kot tretji sam preplezal Peter Ščetinin (Akademiški AO). Pred njim sta bila v steni samohodca Milan Šara in Drago Zagorc. Južni raz Skute je maja sam plezal Drago Zagorc.

STENE nad Krmo nudijo še precej možnosti za nove vzponc. Severno steno Velikega Draškega vrha so v prvenstvenem vzponu preplezali 17. junija Tine Zupančič, Tine Mihelič in Ljubo Juvan. Severno steno Malega Draškega vrha so preplezali Lojze Šteblaj, Tone Sazonov, in Ljubo Juvan. Pri premagovanju skrajno težavnega tehničnega mesta so prvič uporabili specialne klinje, izdelane po zamisli ing. Staneta Jurce. Klini izdelani iz jeklene pločevine za izredno tanke špranje so se odlično izkazali.

Lj

občni zbori

Obisk na postojanki se stalno veča. V minulem letu je bilo vpisanih 7110 obiskovavcev.

V mladinski odsek društva je včlanjenih 407 mladincev in pionirjev. Uspešno so sodelovali v tekmovanju Gore in mladina ter dosegli 8. mesto. Prvo nagrado za najboljši literarni spis je dobil dijak Janez Bizjak, peto nagrado pa je prejela Nadica Gorišek za likovni prispevek. Organizirali so več skupin izletov, mlajši pionirji pa so hodili na izlete v bližnjo okolico. Člani odseka so se tudi udeležili posveta mladinskih vodnikov in načelnikov, kjer so se seznanjali z različnimi problemi in rešitvijo le teh.

Propagandni odsek je organiziral vrsto predavanj v občje zadovoljstvo navzočih. Uspeli sicer niso masovni izleti, vendar pa je več manjših in večjih skupin obi-

S sklepom sestanka načelnikov AO na Celjski koči o organizacijski obliki komisije za alpinizem se UO PZS ni povsem strinjal in ga je formuliral takole: Komisija za alpinizem je organ UO PZS (in ne sestanka načelnikov AO), sestanek načelnikov AO pa je njen strokovni in posvetovalni organ. Komisija za alpinizem sestavlja sekretariat 5 članov iz Ljubljane, ki ureja administrativne posle in nujne zadeve, člani pa so zadolženi za posamezne resorje. Komisija za alpinizem je organ UO PZS, ki sklicuje sestanke načelnikov AO, sprejema sugestije in predloge za svoje delo ter je dolžan te predloge posredovati UO.

V primeru, da se sestanka UO ne more udeležiti načelnik komisije za alpinizem, UO PZS ne bo razpravljajl o alpinizmu. Ni potrebno, da se ga udeleži tajnik komisije za alpinizem.

DEDEC: Na prelomu planinske zime v pomlad, za prvomajске praznike sta Dušan Kukovec in Dodi Pušnik plezala Pintarjevo smer v severni steni Dedca. To smer je prvi plezal pozimi pokojni

PD TRBOVLJE je obhajalo v letu 1961 34 letnico obstoja ter je tudi po številu članstva eno prvi društev v Trbovljah. Članstvo je napram preteklim letom poraslo od prejšnjih 843 na 1040 tj. za 23,3%. Društvu je uspelo pridobiti svoje lastne društvene prostore.

Dograditev ceste in gradnja postojanke na Mrzlici sta končani. Ko je bila cesta zgrajena (vrednost ceste po skopem izračunu znaša din 3 011 015) so pripravili gradbeni material za gradnjo postojanke. Izdelan je bil celoten obod bodoče stavbe, finančna vrednost znaša din 2 100 000. V staro postojanko na Mrzlici ne vlagajo več novih sredstev in so se omejili le na najnujnejša popravila. Nadalje pa bo ostala v uporabi depadanasa, ki so jo na novo prekrili in vinska klet.

skovalo planinski svet v Zasavju, Julijcih in Savinjskih Alpah.

Delo propagandnega odseka je obsegalo tudi organiziranje planinskega tedna. Uspešno je bila organizirana tudi razstava slik člana tov Vastiča. S pestro vsebino oglasne omarice in s predvajanjem filma o alpinistih je odsek privabljal nove člane. Čeprav je delo alpinističnega odseka že skoraj zamrlo, se je ta na pobudo nekaterih članov le obdržal in zabeležil v minulemu letu prav lepe uspehe. V stenah Julijcev in Savinjskih Alpah so izvedli 14 letnih vzponov. Prav tako je uspel tudi poizkus zimskega grebenskega prečenja celotnih Savinjskih Alp.

PD ZAGORJE. V planinskem društvu Zagorje je zelo živahno potekalo delo gospodarskega odseka. V minulemu letu so zgradili novo zavetišče in izvršili popravilo stare koče na Čemšeniški planini. Ob otvoritvi koče je bil tudi planinski tabor, ki so se ga udeležili mnogi zastopniki planinskih društev.

Pri adaptacijskih delih na postojankah so računali z obljubljenimi dotacijami. Društvo pa ni prejelo nikakršnih finančnih sredstev. Težave so imeli tudi z občino, ki je zahtevala takojšnje odpravo raznih pomanjkljivosti na postojankah. S požrtvovalnostjo članov društva, ki so skoraj štiri mesece urejevali kočo na Čemšeniški planini in Zasavski gori, je bilo zadoščeno zahtevam inšpekcije. Prav tako se je tudi oskrbnica in lastnica zavetišča na Zaloki potrudila, da je izpolnila zahteve inšpekcije.

PD Zagorje šteje 1014 članov in je tesno povezano z vsemi zasavskimi planinskimi društvi od Litiže do Brežic. Zaradi pomanjkanja denarnih sredstev koordinacijski odbor še ni mogel izdati brošure, ki bi seznanjala planince z značilnostmi pokrajine in zgodovino krajev, koder poteka zasavska planinska transverzala. V lanskem letu so mladinci imeli 30 akcij ter so organizirali 16 izletov. Pripravili so nadalje 6 predavanj, tečaj prve pomoči, večji propagandni tabor ob otvoritvi zavetišča na Čemšeniški planini, ki se ga je udeležilo okrog 200 mladincev skoraj iz vseh zasavskih planinskih društev. Člani odseka so se tudi udeležili Milovanovičevega orientacijskega pohoda na Jelovici kot tudi turnega smuka na Colteh. Odseku priramanjkujejo vodniki, saj pride povprečno na vsakega vodnika nad 100 mladincev in pionirjev. V priznanje dejavnosti mladinskega odseka je Mladinska komisija pri PZS poslala dva člana tega odseka na zvezni vodniški seminar v Skoplje.

V okviru propagandne komisije je bilo organizirano predavanje od Triglava do Ohrida, s 360 barvnimi diapozitivi.

Za požrtvovalno delo v planinski dejavnosti je bil odlikovan s srebrnim častnim znakom predsednik društva tov. Franci Golob, ki bo tudi v bodoče vodil PD Zagorje.

PD PODBRDO. Društvo deluje že peto leto. Zelo marljivi pri delu so bili markacijsti, ki so očistili transverzalo, ki polje od Porezna do Črne prsti. Prav tako so obnovili vse markacije na tem predelu.

Propagandist je obnovil vse smerne table ter v oglasni deski pridno menjaval propagandni material. Društvo je tudi organiziralo dva izleta in sicer članskega na Mangrt in pionirskega na Ratišovec.

Zelo dober obisk je bil zabeležen tudi pri predavanju o vzponu naših alpinistov na Trisul.

V društvenem upravljanju je postojanka na Črni prsti. Precej povečan promet pa zahteva tudi čimprejšnjo obnovo te koče. Pripravili so že nekaj materiala in izvršili manjša dela.

Zaradi ukinitve postojanke na Petrovem brdu so sklenili z udarniškim delom prispevati k obnovi koče na Črni prsti, ki naj bi vsaj kot zasilno zavetišče nudilo številnim nedeljskim izletnikom malo okrepčila.

Društvo pa še vedno tarejo težave glede dela z mladino ter niso mogli ustanoviti mladinskega odseka.

PD TOLMIN. Velik uspeh je PD Tolmin dosegel dne 30. 7. 1961 z otvoritvijo nove koče na planini Razor. Zelo velika udeležba ljudi iz vse okolice in prijeten potek proslave je bil ponoven dokaz, da se ljudje radi podajajo na izlet v naravo.

Planinsko društvo uspešno sodeluje tudi z drugimi organizacijami, zlasti pa je poglobilo sodelovanje z JLA. Vojaki JLA so očistili in razširili obstoječo kolovozno pot s planine Lom do planine Podkuk. Slabo vreme je onemogočilo izvršitev del do konca ter bodo z gradnjo nadaljevali v letošnjem letu.

PD Tolmin združuje 572 članov, od tega 306 mladincev. Čeprav je mladinski odsek mlad, je pri tekmovanju »Gore in mladina« od 19. zasedel 9. mesto, kar je nedvomno uspeh. Člani mladinskega odseka so organizirali razne izlete v bližnjo in daljno okolico. Dve skupini pionirjev sta se udeležili pohoda po poteh goriške fronte. Zelo zanimivega predavanja dr. Avčina so se udeležili vsi člani mladinskega odseka.

Alpinistični odsek v lanskem letu ni zabeležil vidnih uspehov. Zabeležili so 10 letnih in dva zimska vzpona.

Na področju od Kobarida do Podbrda deluje v sklopu PD Tolmin postaja GRS. Dodelitev finančnih sredstev od ObLO Tolmin in OLO v Novi Gorici bo omogočila tej postaji nabavo najnujnejše opreme.

Čeprav je imel markacijski odsek v svojem sestavu premalo delavoljnih članov, mu je uspelo obnoviti nekaj poti, namestiti nekaj orientacijskih tablic in na najbolj obiskane vrhove namestiti žige s spominskimi knjigami.

PD ŽIRI. Na lanskoletnem občnem zboru so člani društva prevzeli nalogo, da si zgradijo nov dom na Goropekah. Sicer so imeli v zakupu dve planinski zavetišči, eno je bilo na Mrzlem vrhu ukinjeno, drugo na Vrsniku, pa le životari in je samo vprašanje časa, kdaj bo tudi to zavetišče ukinjeno.

Uspeh gradbenega odbora je bil v tem, da je bil dom postavljen že pod streho in se pričakuje otvoritev doma že letos.

Uspešna je bila dokaj obširna nabiralna akcija za les pri vseh gozdnih posestnikih bivše žirovske občine, občine Idrija in Gorenje vasi. Tudi ObLO Žiri je nudil veliko materialno in moralno podporo, da se je članstvo v še večji meri lotilo prevzetih nalog.

Pred pričetkom gradbenih del so napeljali vodo s pomočjo elektromotorja. Pri teh delih je društvu pomagalo podjetje Elektro.

Pri betoniranju in zidavi objekta so skoraj vsa težaška dela izvršili s prostovoljnimi delom člani in s sodelovanjem ostalega prebivalstva. Opravljeno je bilo preko 1345 prostovoljnih delovnih ur. Vrednost objekta z dne 31. decembra 1961 znaša 2.953.820 din. Pri gradnji so pomagali tudi lovci.

Mladinski odsek društva je štel 197 članov, od tega 131 pionirjev in 66 mladincev. Pri mladincih je bila vključena samostojna delavska skupina, ki je štela 16 ljudi. To skupino so tvorili mladi delavci in vajenci žirovskih podjetij. Z odhodom nekaterih sposobnih fantov na delo drugam se je ta skupina razbila. Člani mladinskega odseka so se tudi vključili v tekmovanje »Gore in mladina«. Čeprav so imeli za svoje delo bolj težke pogoje, so dosegli 14. mesto v republiki. Odsek je organiziral izlet na Stari vrh ter se s svojimi člani udeležil predavanja o lepotah sveta od Triglava do Dubrovnika.

Udeležili so se tudi sestanka gorenjske zveze mladinskih odsekov. Odsek

potrebuje vsaj nekaj finančnih sredstev, da bi lahko deloval po danih smernicah. Društvo je namreč vsa svoja sredstva vložilo v gradnjo postojanke ter pri tem opustilo vso drugo dejavnost. Opuščena je bila tudi kolektivna izletniška dejavnost, saj so vse proste ure porabili le za izgradnjo doma.

PD NOVO MESTO. Občni zbor PD Novo mesto je potekel v znamenju priprav za 50-letnico ustanovitve, ki bo 1. junija 1964, in 600-letnico obstoja mesta, ki bo 7. aprila 1965. Da bi dostojno proslavili pomembni jubilej, so sklenili, da bodo začeli zbirati vse zgodovinsko gradivo o Gorjancih, slikovni material, gradivo o razvoju planinstva in podobno.

Čeprav je novomeški predel precej velik, je tu samo ena postojanka in sicer Dom Vinka Padersiča. V minulem letu so uredili okolico doma, toda vedno večji obisk, zlasti motoriziranih obiskovalcev priča, da Dom ne ustreza več svojemu namenu. V načrtu imajo nov dom, ki bi služil planincem in rekreaciji delovnih ljudi. Idejni projekt je že izdelan. Društvo računa, da bo dobilo potrebna finančna sredstva z združitvijo interesov t. j. planinskim in turističnim društvom, komuno, delovnimi kolektivi in zavodom za socialno zavarovanje.

Društvo je posvetilo tudi posebno pažnjo pri pridobivanju članstva. Tako je bilo lani v društvo vključenih 384 članov, od tega 198 starejših, 92 mladincev in 94 pionirjev.

Člani društva so se v velikem številu udeležili skupinskega izleta na Mangrt. Redno so obiskovali Gorjance, Lisco, Mirno goro, Rog in drugo dolensko gričevje. Posamezniki pa so se podali na pot po slovenski planinski transverzali. Pot jih je vodila po Kamniških in Julijskih Alpah in celo na Velebit in Učko. Na izletih so člani zbirali lepote naših krajev in gora na filmski trak.

Za uspešno udejstvovanje v planinski dejavnosti je PZS odlikovala tov. dr. Milca Jenka in Rudija Jereba s srebrno častno značko, od PSJ pa je prejelo 13 članov zlato, štirje pa srebrno častno značko.

PD POSTOJNA. Planinska dejavnost je bila najbolj živahna v mladinskih vrstah. Od 510 članov je kar 150 mladincev in 190 pionirjev. Člani mladinskega odseka so se udeležili smučarske ocenjevalne vožnje pod Storžičem, sodelovali so pri vseh proslavah za proslavo 20-letnice revolucije. Organizirali so tudi pohod k izviru Soče, na Prehodavce, Vršac, Kanjavec in Dolič, na planino Zajavor, Kriške pode, Triglav itd. V zimskem času

se je razmahnila zimsko športna dejavnost. Organizirali so enotedenski smučarski tečaj. V tekmovalstvu »Gore in mladina« je odsek zasedel 4. mesto, kar je nedvomno zelo lep uspeh. Člani odseka so s prostovoljnim delom pomagali pri gradnji betonske plošče in pri oskrbovanju kočje Mladike. Skrbeli so tudi za pestro vsebino oglasne omarice. V društvu dela 5 mladinskih vodnikov in trije, ki še niso pridobili vodniškega znaka. Da pa bi delo odseka potekalo v polnem razmahu, bi potrebovali več mladinskih vodnikov, prostor in denarna sredstva.

V upravljanju društva sta Vojkova kočja na Nanosu in že omenjena Mladika. Preteklo leto je pokazalo, da je bilo poslovanje kočje na Nanosu nerentabilno. Zanimiva je bila ugotovitev, da je Mladika vključno nepopolni oskrbi dosegla še

kar zadovoljiv finančni rezultat. Bil bi nedvomno večji, če bi lahko nudila obiskovalcem to, kar si žele.

PD Postojna je organiziralo smučarski odsek. Ta je priredil smučarski tečaj na Nanosu, člani odseka so se udeležili okrajnega prvenstva v Črnem vrhu nad Idrijo, smučarske ocenjevalne vožnje in veleslaloma na Matajurju. Tekmovalci se niso uvrstili na vidnejša mesta zaradi preslabe smučarske opreme in nezadostnega treninga.

Na občnem zboru sta bili podeljeni predsedniku društva tov. Ivanu Rozmanu in tajniku tov. Stanku Zwocelfu diplomi s srebrnim častnim znakom PZS. Društvo je hkrati obhajalo 15-letnico ustanovitve ter je podelilo priznanje za izredno delo 25 članom, od tega kar 23 ustanovnim.

J. R.

iz planinske literature

CORDADA, revista mensual de excursionismo, portavoz de toda la actividad excursionista de Cataluna. Pri roki imamo en zvezek iz l. 1959 in enega iz l. 1961. Glasilo katalonskih plezalcev, ki so se v Evropi s svojimi vzponi uveljavili v zadnjih treh letih, po svoji obliki in vsebini kaže, da so pri delu fanatični ljubitelji alpinizma, da pa so njihova sredstva še skromna in jih zelo verjetno opravičujejo ali prenašajo na turistični del glasila. Za alpiniste prinaša v l. 1961 na uvodnem mestu razpravo o svedrovcih po članku iz »Rivista mensile«, o katerem smo že poročali. Iz italijanske revije so tudi klišeji, ki ponazarjajo to plezalsko tehnično novost zadnjih let. Za privrženca alpinistične kulture je zanimiva novica, da se v Barceloni ustanavlja Pirenejski muzej.

T. O.

APPALACHIA (št. 133 od 15. dec. 1961), glasilo Appalachian Mountain Cluba, je po vsem videzu dokaj močno lokalno obarvan. Večina člankov se namreč nanaša na gore Nove Anglije (Bele gore, Mount Washington itd.) Vendar pa je tudi s tega področja poleg nekaj manj pomembnih člankov (Dve zgodbi o Pemigewassetu, Obisk Mrs. A. Lincolnove na Mount Washingtonu, zabaven opis »gorske ture« po Belih gorah leta 1883,

prispevek ene udeleženke skupine, Ellen T. Cheever — za objavo članka je poskrbela hči ene od udeleženek Marguerite D. Barnes) tudi daljši strogo, bi rekli, znanstven članek, pravzaprav že tretji del daljšega klimatsko-geomorfološkega članka »Oblika gora Nove Anglije«, v katerem Will F. Thompson razpravlja o učinku izginulih lokalnih ledenikov na oblikovanje oz. tvorbo gorskih globeli v gorah Nove Anglije, pri čemer polemizira z nekaterimi starejšimi raziskovalci omenjenih gora in poskuša zlasti prikazati razliko med globelmi in soteskami dveh važnejših skupin omenjenih gora, The Presidential in Katahdin. Članek dobro ilustrirajo številne fotografije in skice.

Manj pomembno kot omenjeni članek se mi zdi že peto nadaljevanje prav tako daljšega članka o gozdnih železnih v Belih gorah (The White Mountains). Del članka v najnovejši številki glasila je posvečen EBL — železnici (East Branch and Lincoln Railroad) oz. njeni zgodovini v času od 1893 do 1948, o vlogi družine Henry, o velikih požarih na tem področju itd.

Trije članki v tej številki pa niso posvečeni omenjenim goram. Prvi od njih je izpod peresa Maynarda M. Millerja, profesorja geomorfologije in fotogrametrije na michiganski univerzi, ki

je od 1946 dalje tudi direktor J. I. R. P. (Juncanski ledeniški raziskovalni program). JIRP je sistematičen znanstven delovni načrt, ki ga vrsta znanstvenikov poskuša izvesti že izza l. 1946. Članek z naslovom »North to Camp 8« (= na sever do 8. taborišča) je najnovjše poročilo o glacioloških raziskovanjih na južneavstralskem ledeniškem področju oz. na ledeniku Taku. Omenjeno ledeniško področje je klimatološko eno najbolj občutljivih na svetu in tako je eden najvažnejših dolgoročnih ciljev »JIRP, držati prst na utripu glacioloških sprememb«. Po skoraj dveh desetletjih sistematičnega dela na omenjenem področju so znanstveniki prišli do zanimivih rezultatov glede severnoameriške klime, da se namreč prav zdaj končuje 45-letno toplejše obdobje in da se bosta do 1970 ali 1974 ne samo obalna Alaska, ampak tudi ves severni del ZDA spet »vrnila k hudim zimam z globokim snegom in temperaturah, nižjimi, kot so bile v letih 1880 do 1920«. Sicer pa smo o tem brali tudi v naših časopisih: zime v Evropi so vse milejše, zime v Severni Ameriki pa vse ostrejšje.

Zanimiv je krajši članek Weldona F. Heada, svetovnega potnika in plezalca »Človek, ki je bil zaljubljen v goro« (Man in Love with a Mountain) o H. P. M. Russel-Killoughu, ki se je triinšestdesetkrat povzpel na Vignemale, zadnjič, ko je bil star 70 let. Toda to, kar je napravil 26. avg. 1880, popolnoma opravičuje naslov. Nekoliko ekscentričen, kakor je bil, je prosil svoja dva preprosta gorska spremljevalca, naj izkopljeta grob. Potem je, zavil v svojo, iz ovčje kože sešito spalno vrečo, legel vanj, spremljevalca pa sta ga morala prekriti z obilno plastjo prsti in kamenja. To je bila njegova poročna noč z goro. Pozneje si je dal na isti gori zgraditi vrsto zavetišč v obliki jam, zadnjo, sedmo prav pri vrhu! To je »Plezalni vzpon v venezuelskih Andih« (A Climb in the Venezuelan Andes). To je kratko poročilo M. Davisa o vzponu, ki ga je napravil s prijateljem, na Pico Humboldt, drugi najvišji vrh v Sierra Nevada (Najvišji je Pico Bolivar, na čigar »ramo« je venezuelska vlada dala zgraditi najvišjo žično železnico na svetu, saj pride do preko 5000 m nadmorske višine).

Med raznimi poročili posvečenimi plezanju in skali in na splošno smučanju, nesrečam v gorah, narodnim in državnim parkom, zaščiti narode itd. je tudi poročilo o prvem vzponu Riccarda Cassina in njegovih pet spremljevalcev na Mt. Mc Kinley po južni steni.

Omenil bi le še poročilo St. Jervisa o harvardskem plezalnem taboru 1961 v Obalni gorski verigi v Britanski Kolumbiji. Vzpona, ki so ju izvedli v juliju 1961, na najvišja vrhova v gorovju Mt. Waddington in Mt. Tiedemanu, sta plezalcem zadela precej težav, zlasti vzpon na Mt. Waddington zaradi izredno krhkih in razrahljanih skal.

Dušan Čop

TABOR je naslov glasila slovenskih tabornikov, organizacije, ki ima v rokah izredno mikavna sredstva, s katerimi privablja mladega človeka v naravo in k naravnemu življenju v njej. Ima 15 000 članov, kar je spričo težav, s katerimi se že nekaj let bori, precej. Iz številke, ki jo imamo pri rokah, je razvidno, da tro organizacijo trenutno najbolj kadrovska vprašanja. Ostrina, s katero so se teh vprašanj lotili, pa utegne organizacijo preroditi in ji dati nov polet. T. O.

TURISTIČNI VESTNIK, 1962, 1—4. Glasilo TZS je v 1. št. letošnjega leta prineslo članek Draga Mozeta »Turizmu v Logarski dolini proti nevarnost«, v katerem je avtor opisal predvsem posledice povodnji jeseni leta 1961 in poudaril, da je treba regulacijska dela v Logarski dolini nadaljevati. Akeija za to sega v leto 1948. Narejeni so bili načrti, izvršena dela za nekaj desetnih milijonov dinarjev, leta 1956 pa so se prekinila in so zdaj ob vsaki veliki vodi ogrožena. Članek je lep prispevek k naporom PD Celje, ki že 70 let skuša dolino turistično oživiti in s tem dati Gornji Savinjski dolini možnost za lepši razvoj, vendar žal pri tem nima večjih uspehov, z njimi pa se tu ne moreta pohvaliti Celjska turistična zveza niti Odbor za turistično izgradnjo GSD, ki delujeta na tem področju za enake cilje kakor PD Celje oziroma predvojna Savinjska podružnica SPD. Opozarjamo na toplo pisani članek V. B. ob 60-letnici prof. Franceta Planine, ki ga visoko cenijo tudi bralci PV. S planinstvom v neposredni zvezi so prizadevanja za napredek našega zimskega turizma (dr. Danilo Dougan), saj pomeni zimski turizem tudi aktualizacijo planinskega sveta pozimi in obenem ekonomsko uspešnost cele vrste planinskih objektov, ki pri nas z oktobrom zaspe svoje zimsko spanje. V zvezi z napredkom turizma je turistično šolstvo, o čigar problematiki se lahko informiramo v diskusiji, ki jo prinaša 2. št. TV. Opozorimo naj tudi na ilustracije v našem turističnem glasilu, ki v skoraj vsaki številki zgovorno ponazarjajo dejstvo, da so naše gore za naš turizem osnovni prirodni kapital. T. O.

razgled po svetu

4 MILIJONE HA GOZDA bi rada imela sosednja Avstrija. Zdaj znaša gozdna površina 3,3 milijone. 650 000 ha bodo pogozdili, med temi 150 000 ha samo v območju hudournikov in plaznic, s 130 000 ha pa nameravajo dvigniti gozdno mejo. Poročajo, da se v gorskem svetu v Avstriji zakrsevanje neprestano širi in da je to vidno tem bolj, čim bolj se umikajo ledeniki.

EVKALIPTUS je drevo, ki ima baje bodočnost pred vsemi v pustih predelih Azije, Južne Afrike, Južne Amerike, ZDA in Sredozemlja. Evkaliptov je 600 vrst in se lahko prilagode novim okoliščinam, hitro rastejo, zato hitro spreminjajo tla in vreme. Ker rabijo za rast zelo malo vode, utegnejo res spremeniti širne stepe v liferante lesa in v rodovitne deželce. FAO pri OZN, ki skrbi za preskrbo planeta, je lani organiziral prvo svetovno konferenco o evkaliptu.

MERJENJE LEDENIKOV je eno od znanstvenih opravil, ki jih zelo resno že leta in leta vrši ÖAV, vodi ga pa 75 let stari univ. prof. dr. R. v. Klebelsberg, član avstrijske akademije znanosti. Seveda merjenje dolžine, naraščanja in usihanja na ledeniškem jeziku ni še merjenje dejanske rasti ali upada ledenika. Zato že nekaj let sem merijo nekatere ledenike s fotogrametričnimi in tahimetričnimi metodami. V l. 1961 so v Avstriji merili 56 ledenikov na 139 mestih. Znana Pasterza je l. 1961 izgubila 21 milijonov m³ ledu, čeprav je v gornjem (hranilnem) področju nekaj pridobila. Tudi na robih se je Pasterza umaknila kar za 39 m. Merili so na treh krajih tudi brzino ledeniškega teka. V spodnjem delu se je zmanjšala od 6,9 na 6,6 m v enem letu, pri Hoffmannshütte pa se je povečala od 14,9 m na 19,3 m, vštric Burgstalla pa od 34,9 na 36,6 m. Kaj te spremembe pomenijo in kaj bodo prinesle, še ni jasno. Po površini največji vzhodno alpski ledenik Gepatschferner se je na vseh merilnih točkah umaknil za 197 m, od l. 1940 je nazadoval za 613 m.

Iz Švice pa poročajo, da se je gornji Gründelwandgletscher l. 1961 povečal, podobno je z ledeniki na Mt. MacKinleyu. Kanadska merjenja pa niso stalna kakor avstrijska.

SLIKARSTVO LEDENE DOBE je v ozki zvezi s hribi, gorami in pečinami.

Med živalmi, ki jih je človek te dobe naslikal na stene, v katerih je prebival, je tudi kozorog, kar pomeni, da je človek iz votlin Cougnac, Altamira, Niaux, Les Combarelles itd. nekje prišel v stik s to lepo gorsko živaljo. Naslikal jo je natančno po naravi, iz različnih aspektov, posamične in v čredah. V zijalki Laseaux je na stotine podob, ki se odlikujejo z mogočno načrtanimi linijami in živahnim oblikovanjem. Zanimive so med živalmi podobe čarovnikov s palicami, ki pomenijo plodnost živali. Človek jih je ubijal, toda človek jih je želel tudi množiti in zato je čarovnik rotil duhove.

NEVARNOST TANKIH PLEZALSKIH VRVI se spričo modernih materialov, ki omogočajo vedno tanjše vrvi, vedno bolj obravnava. Tanka vrv utegne sicer rešiti življenje plezalcu, ki prosto »pade vanjo«, toda zaradi teže visečega telesa se tanka vrv zažre v telo, stisne važne žile, in tako utegne priti do notranjih zastrupitev in tudi do smrti — kljub rešitvi. Zato je treba, da je konec vrvi odebeljen. Wastl Mariner pravi, da so pri vrveh izpod premera 9 mm že zelo majhne možnosti za samoreševanje in reševanje sploh, ker se taka vrv težko strokovno vozla, težko uporablja za škripec, za zavoro z vponko ipd. Tanjša vrv je tudi za prosto, netehnično varovanje iluzorna, ker roka nima »kaj prijeti.« Pri prostem visenju v primeru nesreče pa je za samoreševanje tudi 9 mm vrv pretanka. Münchenska športna tovarna Salewa je zato hotela proizvajati vrvi z oblaženim koncem (ojačenim z usnjenim pasom), vendar se kljub priporočilom strokovnega svetovaleca Huberja zato ni določila, ker bi to vrvi močno podražilo (na 40 DM), vprašanje pa je, če bi taka vrv »šla«, ker vsi plezalci niso prepričani o nevarnosti tankih vrvi, ali ne računajo s padcem in ker pač vsak rad čim manj vlačí s seboj v steno.

Izdelavo takega »plezalskega pasu« je na nasvet Lotharja Brandlerja, znanega mušketerirja modernega »sestogradizma«, je nato prevzela znana firma Schuster (ASMU — plezalski pas) in to od l. 1960. Ta pas pride prav seveda za najtežjo moderno A-plezarijo (sedenje v zankah ipd.). Dietrich Hasse pravi, da je za tak pas uporaben tudi navaden vrtni tulec, gumijasta (ne plastična) cev. Vendar prepušča preizkušnjo te svoje zamisli plezalcem in sicer predvsem vprašanje, kaj je

bolje, usnjen vplet, pas ali gumijasti tulec. Za plezalke plezalski pas ni kaj prida. Schroter predlaga plezalkam drugačno navezo, ki pa tudi še ni preizkušena. Navezava naj bo trojna ali dvojna (v dve ali v tri »biti«), vendar tako, da so vse tri zanke enako obtežene, če pride do padca. Schroter je pogruntal, kako se je treba navezati, da je res tako.

SMUČARSKI KLUB CHRISTIANIA je bil ustanovljen pred 80 leti. Zima 1881 je bila zelo huda, bogata s snegom. Norveški smučarji iz Christianie so »športizirali« dotedanje norveško smučarstvo, začeli prirejati tekme in ustanovili prvo smučarsko šolo na svetu. In so uspeli. Na Nemškem so tisto leto izrabili še mednarodno lovsko razstavo za popularizacijo smučarstva. Tedaj 20-letni Fritjof Nansen je na fotografijah nastopal s smučmi. Tudi športno smučarstvo je torej že staro, pravzaprav neločljivo od planinstva. Če se ločuje od njega v zgolj dirkalni in tekmovalni šport, nekaj ne more biti v redu. Toda ne tožimo preveč po starih časih! Danes je v turistični industriji po zimskem alpskem svetu turni smučar že bela vrana. Smučarji, ki »se vzpenjajo« na vrhove pist in znanih spustov, na smučarskega turista, ki se s kožami na podaljšanih stopalih peha v hrib in se pri tem marno izceja, gledajo kot na nekako »čudno žival« iz preteklih časov. V knjigi E. Hürlimanna »Uspešni smučar« najdemo duhovito persiflazo teh razmer v današnjem smučarstvu, ki ima svoj »materialni temelj« v teleferikah najrazličnejših vrst in drugih kopenskih in zračnih prometnih sredstvih.

ALPINIZEM — koliko definicij! Povejmo eno od bolj kompleksnih, kot se ponavadi razširja pri nas. Alpinizem je gibanje, ki je geografsko in duhovno vezano na alpski prostor. Alpinizem se torej ukvarja z alpsko pokrajino in njenimi prebivalci, z alpsko naravo, njenimi organskimi in anorganskimi pojavi, predvsem s stališča vzponov na vrhove, pa tudi s stališča znanosti in kulture. Da je to gibanje v svojem jedru močno, je dokaz tudi v tem, da se danes razširja na vse kontinente. Seveda je v 100 letih razvoja in v 200 letih človekovega približevanja k naravi alpinizem doživel velike spremembe, dobil mnoge nove vsebinske elemente. Toda, naj doživi kakršnekoli spremembe, vselej se bo moral kontrolirati s tistimi osnovnimi mislimi, pod vplivom katerih je moderni človek v 19. st. in 20. st. čutil potrebo po sprostivni v gorski naravi. Eden takih idejnih začet-

nikov čustvenega odnosa do gora je Rousseau, ki je v »Novi Heloizi« zapisal: »Zdi se, da se človek, ko se vzdigne nad običajno bivališče, znebi običajnih občutkov. Čim bolj se bliža eteričnim krajinam, tem bližja je človeška duša svoji prvotni čistosti. Zresniš se, a nisi melanholičen, tih si, a ne brezčuten, zadovoljen, da bivaš in misliš: Vse preveč žive želje se potaje na dno srca, lahko in sladko ti je pri duši.«

Imenitno je to povedal nesmrtni mislec Rousseau, zroč preko širnega Lemanskega jezera na Mt. Blanc in njegovo soseščino. Za vse čase, tudi za današnje. Kaj bi nam pomenile gore, če ne bi bilo v večji ali manjši meri, zavestno ali podzavestno tako?

LEDENIŠKE KATASTROFE so redke, zato nanje ljudje po navadi ne mislijo, to skrb prepuščajo glaciologom. Strokovnjakov katastrofa pod Huarascaranom ni presenetila. Avstrijski geograf dr. Kinzl, ki je pred kratkim dobil spet novo visoko odlikovanje mesta Innsbrucka, je že pred 20 leti svaril Peru, češ da led ni negibna stvar, čeprav je trda. Podobne katastrofe so doletele tudi že Alpe: Tako v Ötztalskih Alpah v Ventertalu, kjer je naredil ogromno škodo Vernagtletscher in so se ga bali ljudje, ki so živeli 42 km proč od njega v Ötztalu. Okoli l. 1600 so začeli ledeniki naraščati in riniti iz svojih dotedanjih dolin. Vzroki — spremembe v klimi in padavinah. Vernagtletscher je imel ozko dolino, zato je kmalu prodrl v sosednjo, počezno dolino Rofental, se kakor kladivo razširil tu navzdol in navzgor in zaprl dolino Rofental. Nad njim se je — za ledenim jezom — nabralo jezero, ki je preključalo naravno pregrado in planilo v dolino, rušec vse pod seboj. Jezero je bilo dolgo 1250 m, široko 350 m in 120 m globoko. L. 1600 je naredilo 20 000 goldinarjev škode. Naslednje prodiranje istega ledenika je trajalo od 1676 do 1681. Ledena pregrada se je zrušila l. 1678. Jezero je bilo globoko 200 m dolgo 1100 m, široko 300 m. V šestih dneh je voda še narasla za 11 m in podrta v Ötztalu vse hiše v dolžini 42 km. Prebivalci so bili opozorjeni, zato ljudskih žrtev ni bilo. Jezero se je ponovno nabralo, vendar do katastrof ni prišlo. Izkopali so v led kanal, da je voda po malem otekala. Od l. 1770 do 1780 je ledenik spet močno naraščal. Jezuit Walcher iz dunajske univerze ga je proučeval. L. 1845 je isti ledenik prodiral dnevno po 12 m, ko pa je prišel v glavno dolino, je hitrost narasla na 2 m v eni uri. Jezero je hitro naraščalo. 14. junija 1845 je prišla sem cesar-

ska komisija. Jezero je bilo 850 m dolgo, 334 m široko in 29 m globoko. Še isti večer je tudi pregrado podrlo in v Ötztalu od 21 mostov odneslo 18. Vse, kar je bilo zgrajeno, da bi krotilo silo vode, je bilo porušeno. Podobne katastrofe so bile tudi l. 1847 in l. 1848. Takrat sta jezero raziskovala prirodoslovca znana brata Schlägintweit.

Potem se je začel Vernagtletscher umikati in danes teko po njegovi dolini planinske poti. Ledeniki so se začeli umikati, spet so prišli na dan zlatokopi v Visokih Turah, znani še iz rimskih časov. Zaradi usihanja ledenikov je bilo vode dovolj, možno je bilo graditi visoke pregrade za akumulacijska jezera hidrocentral. Če bi se ledeniki ne umikali, bi bilo to nemogoče.

VIŠ V ZAHODNIH JULIJCIH je vsaj na sektorju Zabnic že industrializiran. Nekdanja romarska pot na Višarje je olajšana, iz Ovčje vasi in iz Trbiža vozita žičnici. O tem svetu poroča Willy Uttendopler, dokaj znano ime, navaja italijanska in nemška poimenovanja krajev in gora, slovenskega niti enega, kot da v Kanalski dolini naš človek nikoli ni imel nobene besede. Le na enem samem mestu pravi, da Slovenci Wischbergu pravijo Viš. In vendar smo imeli pred vojno občutek, da smo na domačem, če smo potrkali v Zabnicah, v Ovčji vasi, če smo očarani gledali svet okoli Zajzere. Bil je paradiz za vsakogar, ki ljubi samoto in nenavadno lepoto. Divja italijanska gonja s preimenovanjem po l. 1918 gre seveda Nemcem na jetra, popolnoma v redu pa je seveda brisanje slovenskih poimenovanj. Tako nekemu drugemu piscu ne gre v račun Tarvis — Tarvisio, Bozen — Bolzano, a še manj Untern Eck — Piedicolle — Podbrdo, češ če že, potem bi zadostovalo samo italijansko poimenovanje. Razburja se tudi nad terminom »Julijci« — »Julier«, češ da bi lahko prišlo do zamenjav s Piz Julier (nedaleč od St. Moritza v Engadinu — 3385 m). Isti pisec pravi, da so »Die Julischen« edina pokrajina, kjer »žive Nemci, Italijani in Jugoslovani mirno drug ob drugem.« Če premislimo zgodovino zadnjega pol stoletja, res ne vemo, odkod se je vzel ali kje je to trditev staknil.

DOLINA DOMBAI na Kavkazu je bila cilj avstrijskih smučarjev. Ekspedicija je organizirala sovjetsko-avstrijska družba na vzajemno zamenjavo. Za en

mesec bivanja v SZ je bilo treba plačati 3000 S na glavo. Javilo se je osem Celovčanov. Dombai imenujejo kavkaško Dauhpinéjo. Vrhovi so tu visoki kot v centralnem Kavkazu od 3600 do 4500 m. Posebno lepa gora je Belala — Kaja. (3850 m), ki jo po pravici lahko primerjamo Matterhornu. Rusi imajo pozimi smučarska taborišča v višini 1600 do 2200 m. Drevesna meja je pri 2200 m. Gozdovi so zaščiteni, ker je vsa okolica proglašena za narodni park. Avstrijci so imeli srečo videti medveda, kozoroga, pravijo pa, da bo to kmalu drugače, ker se SZ poteguje, da bi l. 1968 tu priredili zimsko olimpijado. Vzpenjačo na Musat — Čeri že delajo.

Pričakovali so, da bodo Rusi pazili nanje, da jim bodo določali ture. Nič od tega. Sli so, kamor so le hoteli, po pravih taborih pa so seveda morali povedati vrh in turo, ki so si jo izbrali. Sovjetska smučarija je še v plenicih, kož za vzpon ne poznajo in še marsičesa drugega tudi ne. Pač pa so opazili, da so Rusi vpeljali marsikakšno zapadno tehnično novost, izdelava pa je seveda nerodna. Uvoza pa skoraj ni. V zimski alpinistiki pa so Rusi dosegli že lepe uspehe. Odlikuje jih silna kondicija. Povzpeli so se pozimi na vrsto vrhov po smereh od III. do V. Varnost vodstvo tabora terja in vzdržuje tudi z disciplinskimi kaznimi — s prepovedjo plezanja za določen čas ipd. Kljub temu se je pripetila takrat huda nesreča. Pri prečenju je ruske alpiniste nevihta zadržala v bivaku pet dni, nato pa je zdrsnil z grebena en član naveze in potegnil štiri druge v globino 800 m. Bila je ena od boljših ruskih navez.

Avstrijci niso imeli velikih ciljev pred sboj. Vendar so s smučmi kot prvi prišli na Pik Pravdo.

ZAHODNA STENA TOTENKIRCH-LA je ena od tistih v Vzhodnih Alpah, ki se štejejo med največje preizkušnje najboljših plezalcev. Pokojni Günther Nothdurft jo je z Mayerjem preplezal prvi pozimi in rabil za to vertikalo 400 m 70 ur plezanja. Namesto dveh bivakov sta bila prisiljena k trem in ko sta iskala tretjega, sta se morala osemkrat spustiti po vrvi. Zamude je bila kriva teža prtljage in opreme, plezanje brez asistence, zato sta morala vlačiti nahrbtnike za seboj, kar jima je žrlo čas. Slabo opremljena, slabo oblečena in obuta sta plezalca odnesla iz stene težke ozeblina na rokah in na nogah.

Planinska zveza Slovenije razpisuje

NATEČAJ

za razstavo planinske fotografije spomladi 1963

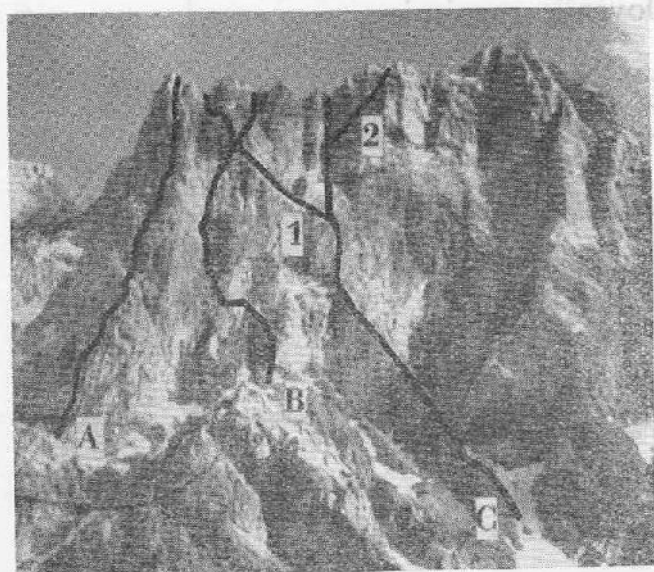
Pogoji:

1. Pravico udeležbe imajo vsi državljani FLRJ.
2. Razstava bo imela 3 skupine:
črno bele fotografije – barvne fotografije – barvni diapozitivi
3. V poštev pridejo umetniške fotografije, ki še niso bile razstavljene v Ljubljani. Avtorji lahko predložijo do osem črno-belih oz. barvnih fotografij in do 15 diapozitivov.
4. Fotografije ne smejo biti kaširane. Daljša stranica črno bele slike naj bo dolga 30–40 cm, krajša je lahko poljubna, velikost barvne fotografije naj bo od 18 × 24 cm dalje. Diapozitivi naj bodo velikosti 5 × 5 cm in uokvirjeni v steklene okvirje. Na hrbtno stran napišite običajne podatke (naslov slike, ime, priimek in naslov avtorja, člani PD naj navedejo tudi društvo).
5. Tematika fotografij naj bo planinska, predvsem naj zajema življenje v gorah.
6. Za najboljše slike in diapozitive bodo podeljene naslednje nagrade:
Za posamezno črno-belo fotografijo:
Ena 1. nagrada po din 30 000.–
Dve 2. nagradi po din 20 000.–
Dve 3. nagradi po din 10 000.–
Za najboljšo črno-belo kolekcijo (najmanj 3 slike):
Ena nagrada po din 20 000.–
Za posamezno barvno fotografijo:
Ena nagrada po din 20 000.–
Za kolekcijo barvnih diapozitivov (osem):
Ena 1. nagrada po din 20 000.–
Ena 2. nagrada po din 10 000.–
Vsa nagrajena dela ostanejo last PZS.
Poleg nagrajenih del bo PZS odkupila določeno število fotografij po ceni din 4000.–, s pravico do objave.
7. Prireditelj je upravičen razstavljene slike reproducirati za potrebe razstave, v kolikor to avtor izrecno ne prepove.
8. S poslanimi deli bo prireditelj ravnal skrbno, vendar ne more odgovarjati za poškodbe ali izgubo, nastalo pri transportu.
9. Poslana dela bo ocenjevala 5-članska komisija, ki jo sestavljajo:
1. Stanko Hribar, Planinska zveza Slovenije, 2. dr. Ivo Frelj, predsednik Foto-kino zveze Slovenije, 3. Vlado Cizelj, Ljubljana, 4. Dušan Škerlep, Ljubljana, 5. Marjan Smerke, Ljubljana.
Člani žirije lahko razstavljajo izven konkurence. V primeru, da je član žirije odsoten, ima PZS pravico do zamenjave.
10. Gradivo namenjeno za razstavo pošljite najkasneje do 15. decembra 1962 in sicer na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorakova 9, p. p. 214 IV.

Ljubljana, dne 19. 7. 1962

Propagandna komisija PZS

Iz kartoteke prvenstvenih vzponov

SEVERNA STENA ŠIROKE PEČI — smer Krušic-Zupan-Ferjan.

Prvi plezali Janez Krušic, Tone Zupan in Peter Ferjan 30. septembra 1956.

Dostop: Izza Aka do peščenega grebenčka pod znanim skokom za Široko peč in desno do vstopa, slabi dve uri.

Opis: Vstop po ozki prodnati polički vodoravno desno ca. 30 m. Dalje naravnost navzgor čez plati — slabi oprimki (1 dolžino, IV+, k). Kratka prečka desno po krušljivi skali na rob stebra. Tu je zarezan kamin, ki drži rahlo levo navzgor in seka v sredini značilne plati v spodnji tretjini stene. Po njem 2 raztežaja vrvi. Dalje desno navzgor preko sredine plati po počeh, ki omogočajo prehod, do podnožja markantne rumene lise v navpični steni na levi strani plati. Prestop iz plati 2 m levo v levo navpično zajedo (ne desno, kjer je klin!). Po njej čez žmule in zagvozdene bolvane (k) ca. 35 m (V+) na majhno teraso, ki jo tvori odklan bolvan (možic). Od tu možen umik iz stene na glavo nad skokom v za Široko peč levo navzdol po policah. Naravnost navzgor, nato okrog izpostavljenega vogala s težko prečko v desno do rebra ob značilni grapi, ki se grezi v severno steno (2 in pol raztežaja). Preko grape in lažjega rebra do kotanje. Dalje navzgor preko zelo krušljivih lusk (2 raztežaja, IV+) do lažjega terena v podnožju markantnega kamina vršne kupole. Strmo po njem (dobra

skala) do rame v razu (možic). Dalje v loku desno od kamina do terase pod vršno kupolo. Skozi poč in preko gladke plošče (V, gvozdence v poč z eno nogo). Po krušljivem prodnatem žlebu do malega zatrepa v grapi. Preko kratke strme stopnje v žleb pod vrhom. Po krušljivem terenu na vrh prvega stolpa Široke peč.

Ocena: IV, mestoma V+. Višina stene 700 m, čas plezanja prvih plezalcev 12 ur.

Sestop: Desno navzdol v za Široko peč (Amfiteater) in dalje čez skok za Ak, 3 ure.

SEVERNA STENA ŠIROKE PEČI —
smer Steblaj-Juvan.

Prva plezala 28. in 29. avgusta 1960
Lojze Steblaj in Ljubo Juvan.

Dostop: Izza Aka proti krnici za Široko pečjo do znanega praga, ki meji na obe krnici. Od tu desno pod steno na skalni grebenček, ki povezuje skrotaste pečine z vznožjem stene, 2 uri.

Opis: Vstop po razu v vpadnici tretjega stolpa v grebenu Široke peč. Po razu raztežaj na stojišče (k). Na desni strani raza preko krušljivega rumenega previsa (3k, VI-) in levo v dno plitvega kamina. Se levo pod previs. Previs (2k) in strmo navzgor v lažji svet. V vpadnici velikega rumenega odloma levo do klina za stebričkom. Od tu 15 m levo navzdol v tegu vrvi na majhno poličko. Se levo 15 m (k) v črno votlino. Levo od votline preko previsa (k) in navzgor na polico. 10 m levo okoli roba na koritasto stojišče (k). Navzgor 7 m preko strme stopnje (3k, V+) in po žlamborju na stojišče. Levo navzgor (2k) v dno zajede. Po zajedi 2 raztežaja (2 zagozdi, 3k, VI-) na luske. Po rdečem kaminu levo navzgor in ob prvi možnosti prečnica desno v zajedo nad gladkim odstavkom. Po kaminu pod veliko streho (2k). Gladek prestop desno v kamin in po njem 2 raztežaja v grapo v zgornji tretjini stene. Po grapi raztežaj pod gladek odstavek. Obideš ga desno po razu in nazaj v grapo. Od tu levo navzgor na raz drugega stolpa. Se levo v gruščnato grapo in skozi okno v škrbino med prvim in drugim stolpom Široke peč.

Ocena: V, z mesti VI-. Višina 600 m. Čas plezanja prvih plezalcev 14 ur.

Sestop: desno navzdol v za Široko peč in dalje za Ak 3 ure.

Pojasnilo k sliki:

- A — smer Krušic-Zupan-Ferjan
- B — smer Steblaj-Juvan
- C — smer Čop-Potočnik-Jesihova
- 1 — varianta Župančič-More-Medja
- 2 — varianta Dolar-Pirš

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950

Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-29/1-11

Brzjavni: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

Āavarna dušika Ruše

PROIZVAJA IN DOBAVLJA:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetljavo in acetilensko kemijo

Apneni dušik in nitrofoskal – Ruše

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in brušenje

Kisik in acilen

za rezanje in varjenje kovin

Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Brzjavni naslov: Azot Maribor, telefon: Maribor 80-108 in 80-128, teleprinter: 03312

Železniška postaja: Ruše – Industrijski tir. Tekoči račun: NB Maribor $\frac{604-11}{1-185}$

Zvesti sopotnik v gorah:
transistorski sprejemnik

Bled

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od gradlja

okroglo, polokroglo, kvadratno, ploščato, šestoglato, osemoglato in tračno jeklo
debelo, srednje, tanko in fino pločevino
vlečeno, luščeno in brušeno jeklo
debelo, srednjo, tanko in fino žico
hladno valjane trakove — od zelo širokih do finih cevi od 1/8"—3"
bodečo žico in pohištvene vzmeti
žičnike
elektrode za avtogeno in elektro varjenje

do plemenitih jekel